

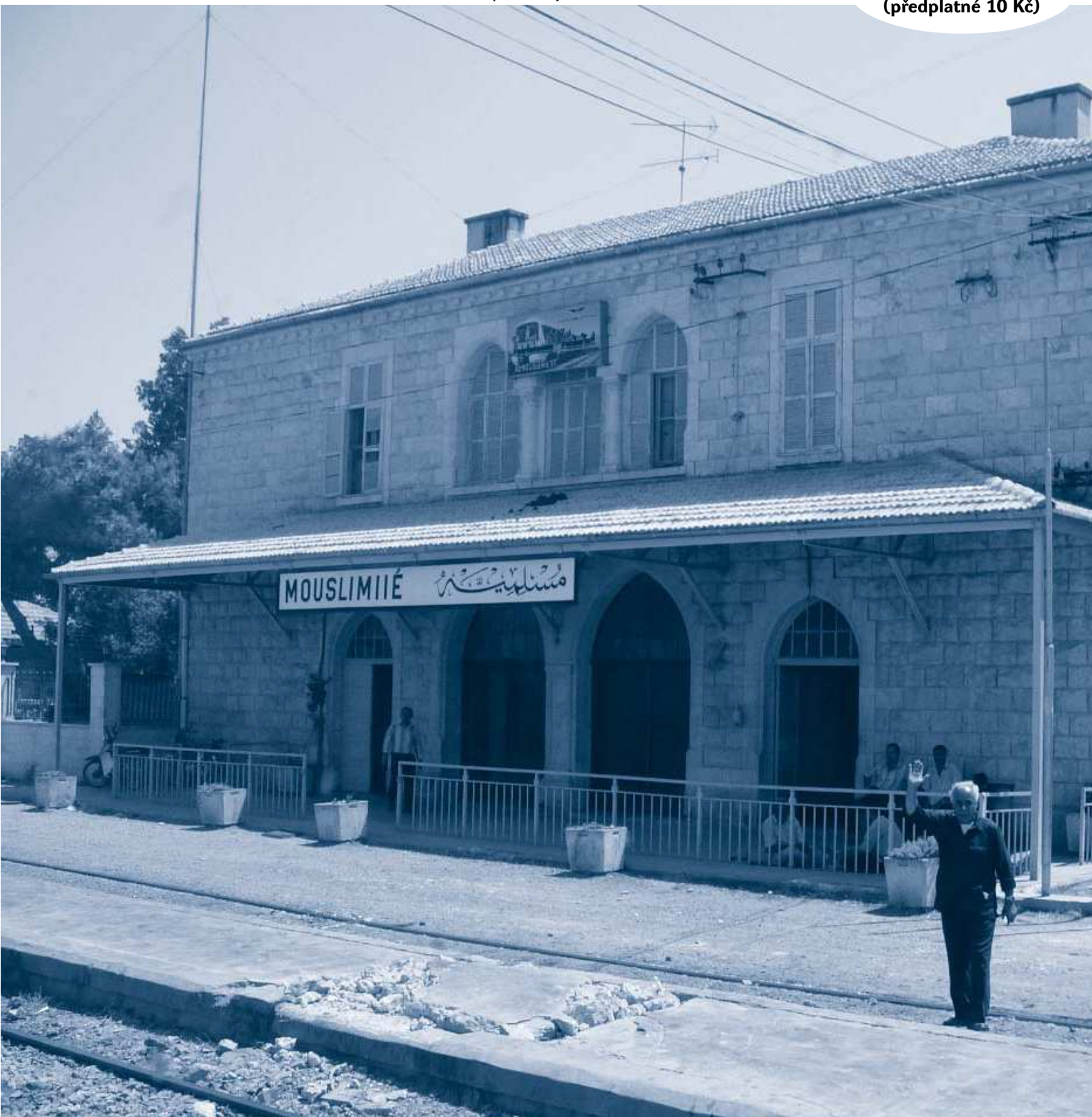
PŘES

HRANICE
PŘEDSUDKY
LHOSTEJNOST

ročník IV / číslo 13

uprchlický čtvrtletník NESEHNUTÍ / zima 2007

cena 15 Kč
(předplatné 10 Kč)

- Problém jménem islám
- Barma: uprchlíci ve vlastní zemi
- Lidská práva na prodej

➔ Editorial

Milé čtenářky a milí čtenáři,

světovými i českými médii se na sklonku minulého roku přehnala vlna reportáží a komentářů, kterou vyvolalo násilné potlačení demonstrací proti vládnoucímu režimu v Barmě. Na chvíli se tak podařilo přitáhnout pozornost alespoň části veřejnosti k problému masového porušování lidských práv v tomto státě. A zatímco mediální vlna už dávno opadla, v Barmě se dál dějí v masovém měřítku tragédie, které jsou pro nás nepředstavitelné. Jak to vypadá v Barmě, kterou televizní kamery neukazují, popisuje v tomto PŘESu Christoph Amthor, barmský uprchlík a spoluzakladatel Barmského centra v ČR.

Stejně jako asijskou Barmu, i africký Dárfúr už mantra aktuálnosti a prodejnosti pohřbila pod hromady nových zpráv. V Dárfúru tak za nepříliš velké pozornosti masových médií probíhá možná největší humanitární krize současnosti.

Tématem, ke kterému se naopak (nejen) česká média ráda vrací, je fenomén islámu v moderním světě. A protože nesouhlasíme s praxí stereotypního zobrazování islámského světa tak, jak jej většina médií praktikuje, počínaje tímto číslem zahajujeme v PŘESu pravidelný seriál Problém jménem islám. V úvodním článku se dozvíte například to, že individualismus nebo sociální stát nejsou vynálezem západní demokracie nebo proč v lázeňských Teplicích dosud nestojí muslimská mešita.

Velmi zajímavý pohled na islám v politice nabízí článek tureckého profesora politologie na istanbulské Univerzitě Bogazici Hakana Yilmaze. Tento nadšený stoupenec vstupu Turecka do Evropské unie a vážená osobnost turecké politologie poskytl ve svém komentáři pro PŘES zajímavou reflexi loňských voleb v Turecku, ve kterých vyhrála muslimská strana AKP, která se v Evropě neteší příliš dobré pověsti.

A není to zdaleka vše, co na vás v tomto čísle PŘESu čeká. Dozvíte se, jak se mají uprchlíci v jedné z nejbohatších zemí světa – na Islandu, jak se každodenně podílíme při nákupech na obchodu s lidskými právy a jak tomu můžeme zabránit a mnoho dalšího.

Inspirativní čtení!

Lenka Šafránková Pavlíčková

PŘES HRANICE PŘEDSUDKY A HOSTEJNOST

Čtvrtletník PŘES vydává
NEzávislé Sociálně Ekologické HNUTÍ – NESEHNUTÍ,
tř. Kpt. Jaroše 31, 602 00 Brno,
tel./fax: 543 245 342, e-mail: pres@nesehnuti.cz,
<http://pres.nesehnuti.cz>.

Názory přispěvatelů/ek nemusí vyjadřovat stanovisko
redakce ani vydavatele.

Redakce:

Lubor Kysučan, Šárka Mattová, Jana Mistrová,
Radim Ošmera, Lenka Šafránková Pavlíčková,
Milan Štefanec

Rediguje:

Milan Štefanec

Sazba:

Dušan Rosenbaum

Jazykové korektury:

Vendula Hlavatá, Jana Mistrová, Radim Ošmera,
Lenka Šafránková Pavlíčková, Jarmila Šmajstrlová

Grafické korektury:

Milan Štefanec

Fotografie na titulní straně:

Muslimie - syrská železniční stanice
na tzv. Bagdádské železnici. Foto: Milan Štefanec

Registrace:

MK ČR E 15578

Tištěná verze:

ISSN 1214-9640

On-line verze:

ISSN 1801-0296

Elektronická verze:

<http://pres.nesehnuti.cz>

Roční předplatné (čtyři čísla):

120 Kč (cena jednoho čísla 10 Kč + 20 Kč poštovné a balné).

Informace o předplatném na <http://pres.nesehnuti.cz>.

Vytištěno na recyklovaném papíře.

➔ OBSAH

ISLÁM

Problém jménem islám	2
Turecko – rozporuplná země s bohatou historií a náboženskou tradicí	4
Vítězství AKP v Turecku: strategický obrat tureckého islámského konzervatismu k Evropě	5

ODJINUD

Barma: uprchlíci ve vlastní zemi	7
Konflikt v Dárfúru – nejhorší humanitární krize současnosti	9
Jak se prchá na Island?	10
Somálsko	11
„Myslel jsem si, že když se dostanu do Evropy, bude už všechno v pořádku,“ říká jednadvacetiletý Muse Mohamud ze Somálska.	12
Lidská práva na prodej	13

PRÁVNÍ OKÉNKO

Jaká práva budou mít rodinní příslušníci občanů ČR nebo EU v dalším roce?....	16
---	----

SLAVNÍ UPRCHLÍCI

O knize a cestě	17
-----------------------	----

PŘEDSTAVUJEME

Poradenské a informační centrum Pro mladé migranty	19
--	----

AKTIVITY

Kampaň Bezpečí pro uprchlíky	20
------------------------------------	----

NEZAŘAZENO

Nuda v Brně aneb příhoda pozdního odpoledne	15
Lesk a bída valašského hejtmana	18
Středoškoláci se musí toleranci učit	21

➔Problém jménem islám

KAPITOLA 1.

„Popravit! A jejich knihy spálit! A zakázat vše, co způsobilo jejich volnomyšlenkářství.“ Takto ostře odsoudil Tomáš Akvinský intelektuály, kteří četli arabskou filosofii a zabývali se reformními proudy islámské filosofie.

Když se poprvé, někdy v devátém a desátém století, dostal arabský islámský svět do střetu s křesťanskou Evropou, byl to střet bouřlivý, ba krvavý. Provázelo ho ale něco, na co se zapomíná. Výměna myšlenek, zkušeností a poznatků, která zejména evropskou stranu velmi obohatila. Byla to totiž doba, kdy jedna velká evropská civilizace skončila a štafetový kolík po ní v mnohém převzala právě arabská říše. A tak se stalo, že zatímco na Blízkém a Středním východě se pěstovala věda a filosofie stavějící do středu své pozornosti člověka se svobodnou vůlí, v učených knihách se načrtávaly

promyšlené teorie sociálního státu, tak v Evropě vládla pseudokřesťanská církev, která vědu a filosofii na církevní nezávislou zakazovala.

Do Evropy se ale i přes různá omezení a zákazy a hlavně přes nepřátelský vztah obou civilizací dostává právě díky muslimům nový vítr, zejména ve vědě, filosofii a umění.

Styky Evropy s islámským světem pak prošly dlouhou a složitou cestou. Byly doby, kdy se obě civilizace střetávaly častěji a naopak. Přeskočme však tento dlouhý historický vývoj a podívejme se rovnou do současnosti a let nedávno minulých.

Po pádu železné opony jsme se opět ocitli v době, kdy se s muslimy začínáme potkávat, kdy se naše (a nyní ne jen evropská, ale právě česká) kultura střetává s tou muslimskou.

Za poznáním islámu

Dnes se o to téma otře snad každý. Je možné slyšet mnoho vyjádření o střetu kultur a je

jen na vás, ke kterému se přikloníte. Na jedné straně stojí velký zástup lidí, kteří křičí PRYČ S ISLÁMEM, na druhé straně stojí pár jedinců, kteří tichým hlasem říkají, že střet kultur je prospěšný pro obě strany. Mezi nimi stojí nemálo nerozhodných, kteří s menšími či většími pochybami, někdy nadějemi, říkají UVIDÍME. Každý má své důvody, ty však nechme stranou. Důležité je nyní něco jiného.

K tomu, abychom se mohli rozhodovat, potřebujeme informace, zkušenosti a také vlastní přemýšlení. Jsem přesvědčen, že informací o islámu a muslimech je v ČR zatím hodně málo, respektive že převažují spíše informace dezorientující a tedy nepravdivé. Vydejme se proto na cestu, kde budeme společně hledat pravdivější obraz o islámu a muslimech nejen v Česku.

Naše nová rubrika, která tímto číslem vzniká, si klade za cíl vás na této cestě inspirovat, nikoliv za vás tuto cestu uskutečnit. K tomu jen slova nestačí, musí přijít vlastní zkušenost a vlastní přemýšlení.

Několik informací na začátek

Začněme tam, kde jsme přestali. Padla železná opona, otevřely se hranice směrem ven, ale i směrem dovnitř. Přišli první imigranti a uprchlíci. Na začátku roku 2006 bylo v ČR okolo 300 000 cizinců legálně usazených v zemi. Žadatele o azyl nepočítáme, nelegální cizinci na území taky ne. Necelé tři tisíce z toho byli uprchlíci s přiznaným statutem azylanta. A asi 11 000 z celkového počtu cizinců byly muslimové. Počet muslimů je odhad, který uskutečnili autoři nedávno zveřejněného výzkumu Integrovaný proces muslimů v České republice (dále IPM).

IPM dále uvádí následující údaje. Muslimská náboženská obec byla v ČR založena již ve 30. letech 20. století a tehdy čítala asi 700 členů. V roce 1992 se začíná znovu výrazně probouzet k životu. V roce 1998 má obec asi 600 členů a podle zdrojů IMP desetinou tvoří čeští konvertité. Dnes se počet muslimů pohybuje kolem zmíněných jedenácti tisíc, náboženského života se podle odhadů účastní dva tisíce. Českých konvertitů je mezi nimi asi dvě stě až tři sta.

Stejně jako jiní lidé se i muslimové chtějí organizovat. V ČR založili několik organizací, které jim k tomu slouží. Za všechny jmenujme například Islámskou nadaci v Praze, Islámskou nadaci v Brně, Islámské centrum v Teplicích, Muslimskou unii Liberální muslimové, Svaz muslimských studentů.

Budujeme zeď

Od počátku devadesátých let ale usazování muslimů i jejich pokusy organizovat se v oficiální spolky provází nevole a protesty ze strany české společnosti. První ukázkou je případ mešity v Teplicích a v Brně.

Ocitujeme stručně knihu Cizinci, našiinci a média, která tyto dvě kauzy sledovala: „Lázně

Hlavní třída Avenue Habib Bourguiba a bazar zároveň v tuniském pouštním městě Tozeur.

Foto: Milan Štefánek

Teplíce v Čechách navštěvuje již od začátku devadesátých let vysoký počet hostů z arabských zemí. (...) Podle dostupných údajů navštíví Teplíce každoročně okolo 10 000 muslimů. (...) Pokus o prosazení stavby mešity znamenal pro obyvatele i návštěvníky města událost, která výrazně zasáhla do dění na Teplicku, informace o plánované mešitě pronikla do celoplošného (LN) i zahraničního tisku (Time).“

„První pokus o získání povolení pro stavbu mešity se v Teplicích objevil v roce 1995. (...) Tehdejší záměr podnikatele ze Spojených arabských emirátů postavit v Teplicích mešitu se setkal s nesouhlasem především ze strany místních církví, které vystoupily přímo proti učení islámu jako takovému. Hlavním argumentem, se kterým tehdy operoval teplický magistrát, byla skutečnost, že plánovaná stavba měla stát na pozemku města. Z tohoto důvodu nebylo povolení ke stavbě vydáno a městští zastupitelé se tedy k otázce nastolené církvemi nemuseli vyjadřovat.“

Druhý pokus se odehrál v roce 2004. Atmosféra byla poměrně otevřenější, bohužel jen na začátku: „V té době se rovněž slibně vyvíjelo jednání o stavbě mezi různými institucemi a zástupcem investora, všechny podmínky k získání územního rozhodnutí byly splněny. Městští zastupitelé investorovi písemně potvrdili, že s projektem Orientálního kulturního centra v Teplicích souhlasí a že realizaci záměru vítají. (...) Zlomovou událostí je zveřejnění petice části obyvatel protestujících proti stavbě mešity. (...) Přístup městských zastupitelů, mediální kauza a celková atmosféra v Teplicích způsobily, že investor od svého záměru nakonec ustoupil. Vyjádřil nedůvěru v serióznost české administrativy i k samotnému vedení města.“

V Teplicích mělo stát kulturní centrum sloužící široké veřejnosti, bohužel nestojí. Nicméně tamní muslimové i turisté z arabských zemí již mají svoji modlitebnu v jednom pronajatém obytném domě.

V Brně se stavba mešity protahovala obdobně. V roce 1998, kdy byla postavena, to byla první funkční mešita v ČR. Od počátku její stavbu provázely protesty občanů a křesťanských spolků. Magistrát stanovil, že mešita nesmí mít minaret, kopuli a nesmí být moc rozdílná od okolní zástavby. Nyní ale zdárně funguje a její návštěva je příjemným zážitkem pro všechny. Její hlavní představitelé pořádají semináře pro školy, besedy pro veřejnost a organizují islámskou komunitu v Brně. Z naší zkušenosti například víme, že mešita je velmi důležitým prvkem v životě nemála uprchlíků v brněnské oblasti. Přijedete-li do nové země z oblasti postižené válkou, jednou z prvních věcí, kterou hledáte (pokud jste věřící), je místo útěchy a místo, kde se můžete v tichu pomodlit ke svému bohu. Kostely většiny církví tu máme, mešita chyběla a je dobře, že tu (nejen pro uprchlíky) je.

Další komplikace nastaly s registrací Ústředí muslimské náboženské obce. To v roce 1991 nebylo uvedeno na seznamu registrovaných církví a náboženských společností. O rok poz-

ději bylo Ústředí vyzváno, aby ke své žádosti o registraci doložilo deset tisíc zletilých stoupenců islámu. Což samozřejmě nemohlo splnit. V roce 1996 je pozastaveno řízení ve věci registrace. Celou věc pak vyřešil zákon o svobodě vyznání z roku 2001. Ten stanovil, že pro registraci náboženských sdružení, které nejsou členy Světové rady církví, je potřeba deset tisíc podpisů členů s trvalým pobytem v ČR.

Procházka čerstvých novomanželů historickým centrem Ičan Kala uzbeckého města Chiva. Foto: Milan Štefanec

Zákon dále přinesl dvojstupňovou registraci. První stupeň chce 300 podpisů s osobními údaji. Organizace tak má právní subjektivitu, ale s omezenými právy. Nedostává například podporu státu, nemá přístup do věznic, nemůže zakládat své školy či nemocnice.

Druhý stupeň registrace se může uskutečnit až za 10 let. Musí ale předložit takový počet podpisů, který se rovná dvěma promile počtu obyvatel ČR., tj. cca 20 000 zletilých věřících žijících trvale v ČR.

V roce 2004 bylo tedy Ústředí muslimských obcí úspěšně v prvním stupni zaregistrováno. Stejný rok však byl překladatelkou Olgou Ryantovou podán ministerstvu kultury podnět ke zrušení registrace. Podle Ryantové je islám náboženství zjevně propagující násilí, svaté války a utlačující práva žen a dalších občanů žijících ve svobodné zemi. Podnět byl zamítnut.

Muslimové tedy mají svoji (zatím jen v prvním stupni registrovanou) zastřešující organizaci. Žijí mezi námi a jejich počty dále rostou. Toto vše je zatím jen konstatování, na hodnocení je příliš brzy. Je třeba proniknout hlouběji za čísla a suché údaje.

Jací jsou

Budeme-li dále hovořit o muslimech, je potřeba rozkrýt, koho toto slovo vlastně označuje. Je nutné odhromout balast významů a asociací, kterými slovo „muslimové“ zanáší média, politici i veřejnost. Pokusme se dále nemluvit o mase lidí, o jakýchsi do čísel a škatulek vecpaných jedincích. Podívejme se jací jsou ve skutečnosti jako individua.

Začít ale musíme pomalu. Muslimů je tedy u nás asi 11 000. Zajímavé je ale to, že pocházejí z asi 70 zemí světa. Od Nigérie přes Jemen, Singapur, Malajsii a Filipíny až zpět po Kavkaz a Balkán. Muslim z Čadu je jiný než muslim z Čečenska, jiný bude muslim z Afghánistánu a jiný z Bosny.

A jdeme dále. Jiný bude muslim, kterého vychovali v hlavním městě Kábulu, jiný bude ten, který vinou společenských poměrů vyrostl v horách.

Možná vám přijde toto konstatování, v němž bychom mohli pokračovat, primitivní. Domnívám se však, že jen málo z těch všech, kteří o islámu a muslimech hovoří, pronikli vůbec pod onu nálepku muslim.

Je potřeba si uvědomit jednu jednoduchou věc. Islámská komunita je stejně různorodá, jako jsou různorodé komunity jiné, například křesťanská. Křesťanská komunita má mezi sebou také obětavé a inteligentní bytosti stejně jako narušené násilnické pedofilní jedince. Křesťan katolík slaví Vánoce v prosinci, křesťan pravoslavný slaví Vánoce v lednu, jeden křesťan drží ve vyměřených dobách půst a sex má až po svatbě, jiný o těchto věcech ví jen z doslechu atd.

Islám je mladé náboženství, v době, kdy vznikal a kdy se rozšiřoval, přicházel do zemí s prastarou kulturou, s níž se jen mísil a nikdy ji zcela nepřekryl a nevytlačil. Proto je pro muslimy všech zemí společných jen několik věcí, těch zásadních. V dalších věcech, ve věcech však i hodně zjevných, jako je nošení šátku, se budou lišit – země od země, kraj od kraje, rodina od rodiny. (Toto potvrzuje i článek naší zpravodajky Radky Svačinkové z Turecka na straně 4)

Co je islám, co jsou jeho interpretace, co jsou kulturní zbytky či nánosy s islámem nespojující se budeme dozvídat v příštích kapitolách.

Dozvíte se, zda korán přikazuje zahalování, zda je žena rovna muži, zda muslimové mají raději psy nebo kočky, proč někteří muslimové nesmí zpívat a tančit, zatímco jiní si na tanci a zpěvu zakládají svoji víru.

Dozvíte se příběhy muslimů žijících v ČR, podíváme se na to, jak vypadají muslimské svatby, čím se od sebe liší svatba v Čečensku, v Afghánistánu, v Palestině atd.

Dozvíte se o nejzajímavějších islámských filosofech a o tom, jaké věci se díky muslimům dostaly do Evropy.

Dozvíte se, v čem spočívají největší problémy v integraci muslimů v ČR. Pokusíme se popsat současnou situaci začlenění muslimů do společnosti a nastínit možný vývoj ve společném soužití.

Pokud vás tyto věci zajímají, těšte se na další kapitoly naší rubriky **Problém jménem islám**.

*Radim Ošmera
Autor je dobrovolník kampaně
Bezpečí pro uprchlíky.*

➤ Turecko – rozporuplná země s bohatou historií a náboženskou tradicí

Na první pohled se zdá být snadné zodpovědět tak triviální otázku, jakou je prožívání islámu v každodenním životě tureckých muslimů. Konec konců, většina z nás si o muslimech utvořila své vlastní (často mylné) stereotypní představy, které nehodláme měnit již z naprosto banálních důvodů, jako je např. mediální obraz muslimů ve světě, který naše názory tak přesvědčivě legitimizuje. Málokdo si chce uvědomit, že islám jako náboženství je velice různorodý fenomén, který se země od země odlišuje, a přístup k islámu jako takovému se různí jak region od regionu, tak také v rámci jednotlivých rodin. Interpretace Koránu a aplikace islámského práva do každodenního života jsou natolik nemolitní záležitosti, že podat co nejobecnější obrazy o islámu v Turecku je téměř nemožné. Při této snaze negeneralizovat můžu brát v úvahu své omezené zkušenosti, které jsem získala čtyřměsíčním studijním pobytem v turecké Ispartě.

Během svého pobytu jsem se setkala s mnoha lidmi s rozličnými názory, přístupy k životu, islámu, tradici a některým kontroverzním tématům v rámci společnosti (homosexualita, terorismus, zahalování žen apod.). Zjistila jsem, že islám ovlivňuje i myšlení těch, kteří by se patrně v soukromí označili za ateisty – což je velice odvážné prohlášení vzhledem k tomu, že odklon od islámu a ateismus jsou v muslimské společnosti neakceptovatelné. V muslimské společnosti je autoritativní jednak islám jako náboženství, jednak kulturní vzorce chování, které se s islámem prolínají. Když jsem pátrala po příčinách téměř bezmezného tureckého pohostinnosti, často jsem se setkávala se smesí kulturní tradice a způsobu života vycházejícího z koránského apelu obdarovávat každého alespoň úsměvem. Podobný fenomén lze nicméně spatřit i v nemuslimských zemích, jako je např. Makedonie či Řecko. Až na dvě výjimky jsem se setkala s natolik přátelským chováním vůči mé osobě jako cizince, že mi trvalo dlouhou dobu si na tento způsob jednání zvyknout. Pohostinnost a lidumilnost se promítají do každodenního chování člověka. Porovnáme-li tyto zvyklosti s českými poměry, překračují hranice, za které by v českém prostředí byl málokdo ochoten jít. Způsob, s jakým spolu lidé jednají, je na české poměry naprosto nezvyklý – proje-

vuje se při školní výuce, kdy nám učitelé nechají z kantýny naservírovat čaj a cukrovinky, přes projevy přátelství mezi lidmi ve formě placení v restauracích, kavárnách či v obchodech a gesta vyjadřující náklonnost. Nicméně s přílivem turistů do atraktivních letovisek Turecka narůstá také komerční způsob myšlení. Rozdíl mezi městem a vesnicí, turistickou oblastí a turisticky neatraktivním místem se projevuje především v přístupu hostitelů k turistům – klientům, ze kterých potenciálně lze

aby spolu dva lidé opačného pohlaví trávili volný čas o samotě, kde by nebyli pod lupou společenské kontroly.

Setkala jsem se ale také s několika muži, kteří vidí Evropu jako nemravný svět a vztahy mezi ženami a muži označují za pornografické. Protože pro ně Evropa představuje hedonistický svět plný rozkoše, bylo jejich chování vůči mé osobě založeno na předpokladu, že když jsem z rozvratného volnomyšlenkářského Evropy, přistoupím na jejich sexuální nabídky. Po mém rázném odmítnutí nechápavě kroutili hlavou a tápali po příčinách mého rozhodnutí. Z jejich pohledu je v Evropě běžné střídat partnery, a ode mě tedy očekávali promiskuitní chování v rámci evropského standardu.

Z mých mnoha přátel většina zastává názor, že partner/ka do života by měl/a být především manžel či manželka. Spolužit na hromádce, které je v posledních pár letech velice oblíbené v české společnosti, je v turecké společnosti v drtivé většině nepřijatelné. V tradičních rodinách při výběru manžela či manželky často rozhodují rodiče, kteří souhlasem dávají

svému dítěti povolení ke sňatku. Rodinná struktura má v Turecku mnohem širší a významnější podobu než v České republice. Děti se svými rodiči žijí až do své svatby, a i po svatbě nukleární rodina – obohacena o názory a rady dalších příbuzných – aktivně ovlivňuje život oddaných dětí.

Téma zahalování žen (tzv. *hidžáb* – zakrývání vlasů a krku) vyvolává v Turecku bouřlivé diskuse. Mnoho populistických hlasů ozývající se z úst „moderních“ kritiků z euroamerického prostředí, vidí v zahalování žen jasný symbol útlaču a diskriminace vycházející z náboženství. Z hodinových debat s mnoha ženami, které jsem měla možnost potkat, jsem se dozvěděla, že naprostá většina z nich se začala zahalovat dobrovolně na základě osobní víry a vlastního uvážení. Mluvila jsem se zahalenými ženami, jejichž matky se nezahalují, přesto rozhodnutí svých dcer podporují. A platí to i naopak. V drtivé většině mých zkušeností je (ne)zahalování věc osobního rozhodnutí, které rodina akceptuje. Ovšem nelze zapřít, že některé ženy se zahalují nedobrovolně, protože tak velí tradiční zvyklosti jejich rodin. V některých případech má zahalování spíše sociálně psychologický

Státní vlajka a podobizna prvního prezidenta Turecké republiky Mustafy Kemala na chodbě Teologické fakulty v Ispartě. Foto: Radka Sváčinková

získat peníze. Z těchto důvodů jsou turistická místa nehorázně předražena a stávají se pomyslným rýžovištěm zlata, což spíše než islámským zásadám odpovídá zásadám euroamerického tržního způsobu myšlení.

Aby nedošlo k mýlce, musím uvést na pravou míru, že přátelské pozdravení v podobě obejmutí či políbení na tvář se uplatňuje především mezi přáteli stejného pohlaví. Někteří muslimové a muslimky odmítají s opačným pohlavím, se kterým nejsou v příbuzenském svazku, jakýkoli fyzický kontakt. Podle některých interpretací Koránu by muslimové neměli mít s lidmi mimo rodinný svazek žádný fyzický kontakt. Poněvadž je praktikování islámu různorodé, a tatáž situace vyžaduje různé přístupy, je nutné respektovat rozhodnutí každého jedince. Co se týká společnosti, lze si všimnout rozdělení společnosti na ženský a mužský svět. Toto nepsané pravidlo se projevuje téměř ve všech sférách života – při modlení, při večerech pro přátele, kdy ženy a muži jedí odděleně často i v jiných místnostech, nemluvě o rozdělení rolí v domácnosti a při finančním zajišťování rodiny. Pro aktivně praktikující muslimy není myslitelné,

nádech. Korán stanovuje povinnost pokrývat hlavy i mužům, ti ovšem toto nařízení nedodržují, přestože po svých ženách používají *hidžáb* vyžadují. Několičetá debata týkající se používání šátek se ale týká především státních institucí, jako jsou úřady a školy. Podle právní normy založené na odkazu prvního prezidenta Turecké republiky Mustafa Kemala je zakázáno nosit ve státních institucích šátek. Tato norma je nicméně v rozporu s ústavou, která se o zákazu nošení šátek

na státní půdě nezmiňuje. Působí proto poněkud paradoxně, když studentky, jež chtějí vstoupit do prostor státní univerzity v zemi, která má kolem devadesáti procent obyvatelstva muslimů, každé ráno před vchodem do školy sundají z hlavy šátek. V opačném případě by je ochranka sídlící ve vestibulu vyvedla. Některé studentky řeší situaci nošením paruky, která zakryje jejich pravé vlasy.

Pokusila jsem se vykreslit rozmanitost turecké společnosti v Ispartě. Nemohu mluvit

v obecné rovině, protože jak bylo zmíněno, praktikování islámu a dodržování tradice se různí v rámci regionů na území Turecka. Jako příklad mohou posloužit tzv. sebevraždy ze cti, které se objevují na území jihovýchodního a východního Turecka. Jsou odsuzovány nejen veřejností, ale jsou také v rozporu s Koránem, Šáriou a také s ústavou Turecké republiky.

Radka Soačinková
Autorka je spolupracovnicí
časopisu PŘES.

➤ Vítězství AKP v Turecku: strategický obrat tureckého islámského konzervatismu k Evropě

V červencových volbách minulého roku zvýšila AKP (Strana spravedlnosti a rozvoje), která vládla Turecku posledních pět let, svůj podíl hlasů ze 34 % v lednu 2002 na 47 % v červenci 2007. Bylo to podruhé v turecké demokratické historii, kdy se straně podařilo během její vlády zvýšit procento hlasů získaných v následujících volbách (první byla středopravá Demokratická strana v 50. letech). Šlo také o největší podíl hlasů, které politická strana získala ve všeobecných volbách od volebního vítězství středopravé Strany spravedlnosti v roce 1969.

Shrnutu a podtrženo, AKP získala v červenci 2007 historické vítězství. Téměř všechny ostatní větší strany (turecká národní MHP, kemalistická CHP a kurdská národní DTP) získaly většinu svých hlasů pouze z určitých regionů země: CHP z pobřežních oblastí Marmarského a Egejského moře, MHP z vnitrozemské Anatólie a DTP z jihovýchodní části Anatólie, kde je velká kurdská populace. Pouze AKP získala hlasy ze všech koutů země, a to včetně lidí kurdského původu.

Vysoké procento hlasů a tuto více nebo méně rovnou distribuci volební podpory napříč celou zemí lze vnímat jako indikátory toho, že AKP učinila obrovský krok směrem ke středopravému hlavnímu proudu tureckého partajního systému. Toto tvrzení ale musí být něčím podepřené, AKP jedno duše neobsadila

do té doby prázdné středopravé křeslo. Vyšla se cestou redefinování středopravého proudu turecké politiky, a to podle tří nových dimenzí: islámský konzervatismus v politice, neoliberalismus v ekonomice a proevropská orientace v zahraničních vztazích.

To, co dnes vidíme, lze interpretovat jako porodní bolesti „muslimské demokracie“ v Turecku. Neliší se příliš od problémů, které byly charakteristické pro roky, kdy se formovaly křesťanské demokratické strany a ideologie v zemích, jako jsou Itálie a Německo v 50. a 60. letech a později Španělsko (Lidová strana) a Řecko (Nová demokratická strana) v 70. a 80. letech 20. stol. AKP si zaslouží čas a hodně evropské pomoci, aby mohla úspěšně dokončit historický skok od protizápadního islamismu k prozápadní muslimské demokracii.

Proč uspěla AKP

Proč šlo tolik lidí volit AKP navzdory tvrzení, která nevyslovil nikdo menší než lídr generálního štábu, že tato strana může ohrozit sekulární charakter tureckého režimu? Často citované důvody úspěchu AKP se obvykle točí okolo makroekonomického růstu během vlády AKP, který běžní lidé pocítili ve formě drastického poklesu inflace a nezaměstnanosti a lehkého růstu příjmů.

Optikou politiky lze spatřit tři další důvody, které nám mohou pomoci porozumět tomu, jak mohla AKP získat přízeň tolika voličů. Jed-

ním z důvodů může být ten, že AKP byla jedinou stranou, která svoji volební kampaň založila na seznamu toho, co „se udělá“ - pozitivních slibech a obecném ovzduší optimismu, jako protikladu k ostatním stranám, které zdůrazňovaly to, co „se neudělá“ - dávaly negativně orientované sliby a mluvily pesimisticky. Voliči nikdy nedostali příležitost se dozvědět, co opoziční strany plánují v případě, že získají křesla ve vládě. Vše, co slyšeli, bylo to, co ostatní strany neudělají nebo nechtají jiné lidi udělat.

Další možný důvod zvolení AKP může být ten, že AKP se jevila jako jediná strana, která mluvila o mnoha tématech, zatímco všechny ostatní strany zdůrazňovaly pouze jediné téma: CHP sekularismus, MHP turecký nacionalismus a DTP kurdský nacionalismus. A třetím pravděpodobným důvodem výhry AKP byl obecně flexibilní a pragmatický postoj AKP v kontrastu k ideologickým, neflexibilním a extremistickým diskurzům ostatních stran. V očích průměrného voliče mohly tyto tvrdě zaměřené diskurzy rozeznít alarm - pokud by se dostaly k moci, mohly by zemi posunout směrem zpět ke krizi.

Od islamismu k politickému středu

Nepochybně proevropské nálady elit AKP se původně zrodily jako taktická volba, jako hledání ochrany Evropy proti utlačovatelským opatřením tureckého sekulárního esta-

Police na studentské demonstraci před jednou z vysokých škol ve dvanáctimilionovém Istanbulu.

Foto: Tomáš Fabiánek

Městečko Harran na turecko-syrských hranicích obývá stejně jako celý východ Turecka mnoho Kurdů.

Foto: Tomáš Fabiánek

blishmentu. Postupně se ale tato taktická volba vyvinula ve strategickou. Tato strategická volba má mnoho společného s poražením tureckého politického islámu, který tradičně v politické aréně reprezentoval Necmettin Erbakan s takzvanou „Národní doktrínou“, které se držely strany skrze šokové vlny „postmoderní“ vojenské intervence 28. února 1997. Od té doby se však anti-kemalistický revanšismus, transformace společnosti podle islámských linií vedená shora, užívající demokracii jako nic víc než nástroj, jehož lze použít k získání moci – tento kvintesenčně politický projekt se ukázal být neúspěšným.

Erdoğan, který byl v období před 28. únorem radikálním islamistou, jednou řekl, že demokracie je pouze vlakem, ze kterého by se mělo ve správné stanici vystoupit. Když se jeho strana dostala k moci, ten stejný Erdoğan obrátil a prohlásil, že on a jeho strana odmítli jakýkoliv projekt „sociálního inženýrství“, to znamená užívání politické moci za účelem změny ve společnosti podle určité ideologie, včetně islamistické. Také začal vehementně popírat, že tato strana byla islamistická nebo že byla dokonce nábožensky založená. Na požadavek o vhodnější označení, které by lépe odráželo novou orientaci strany, od politického islámu a směrem k politickému středu, odpověděli ideologové strany termínem „konzervativní demokrat“.

Proč proevropská orientace?

Co lze říci o exislamistické, strategické proevropské volbě AKP a jak odlišná je od dřívějších taktických sbližování s EU? Tato strategická volba, zdá se, zahrnuje několik dimenzí. První má hodně společného s odklonem od politického islámu, ideologicky, stejně jako institucionálně. Druhá usiluje o poevropštění turecké sekulární veřejné sféry, a tím její přizpůsobení svobodnější manifestaci islámské identity – zvláště skrze protlačení legisla-

tivy, která by muslimským ženám nosícím šátky povolila legitimní přítomnost na univerzitách a ve vládních institucích.

Tématem je dnes kompatibilita muslimské identity a evropské modernity. Kemalisticky-nacionalistické chápání modernity je v tomto ohledu příliš restriktivní, příliš exkluzivní pro požadovanou integraci islámské identity a modernity. Nová, liberálnější a inkluzivnější verze modernity – dá se říct „postmodernější“ definice modernity – jako je ta, která je podporována Evropskou unií, by tudíž poskytla mnohem lepší základ pro to, aby tato integrace proběhla. Kemalistické chápání modernity je paradoxně příliš modernistické, příliš spojené s rannou definicí modernity, jak ji vnímali francouzští revolucionáři a revolucionářky v 19. století, než aby umožnilo jakékoliv projevy islámské identity ve veřejné sféře. Na druhou stranu, současné evropské chápání modernity je, znovu paradoxně, mnohem méně „modernistické“ než turecké. Po-evropštěná veřejná sféra v Turecku by tedy mnohem lépe tolerovala svobodné projevo-ování muslimské identity.

Tomuto projektu nicméně budou vzdorovat dvě síly. První z nich je euroskepticismus a národnostní izolacionismus v Turecku: národnostní izolacionisté neopustí bitevní pole, přinejmenším bez poslední zuřivé bitvy. Nacionalisté by především rádi mobilizovali veřejné mínění proti vládě, kdykoliv se ta pokusí dotknout takových národnostně citlivých témat, jako jsou otázky Kyp-ru a práva menšin. Druhou možnou silou jsou turkoskeptikové a ti, kteří odmítají představu Turecka v Evropě – evropští odpůrci vstupu Turecka do EU, jako například nově zvolený francouzský prezident Nicolas Sarkozy. Ti, kteří lnou k tezímu kulturní a civilizační nekompatibility Turecka a Evropy, mohou zkomplikovat Turecku integraci do Evropské unie, a tím zároveň AKP odcizit mnoho muslimských stoupenců a ve stejnou chvíli hrát

do rukou tureckých nacionalistických izolacionistů.

Jak Evropa ovlivní demokracii v Turecku?

Úspěch konzervativně demokratického projektu poevropštění Turecka závisí zásadně na externím a nekontrolovatelném faktoru – na politice EU ve vztahu k Turecku. Sevřený v kleštích mezi tureckým euroskepticismem a evropským turkoskepticismem, může projekt AKP velmi lehce selhat. Pokud selže, potom se islamismus jako politická ideologie určitě vrátí. Kurdský separatismus bude pravděpodobně následovat tento příklad, protože Kurdové ztratí naději na expanzi práv své komunity v demokratickém Turecku. Důsledkem toho se turecká politika vrátí zpět na bojiště islamismu, kurdského nacionalismu a tureckého izolacionismu, podobně jako v 90. letech.

Pokud vyjednávání o turecké integraci do EU, která byla otevřena na podzim roku 2005, pokročí, potom budou očekávané krátkodobé následky na politické frontě pocítovány ve formě upevnění demokratičtější a liberálnější atmosféry. V takové atmosféře bude pro AKP jednodušší vybudovat široký konsenzus za účelem integrace muslimské identity do liberalizované turecké veřejné sféry. To uspokojí více nábožensky založené voliče strany a poskytne vedení strany dostatek ideologické munice, aby se vydělila a postavila proti svým islamistickým kritikům. Tímto způsobem by AKP mohla překonat kritický práh na své cestě k sekulárnímu středu turecké politiky a to by určitě byl významný příspěvek ke stabilizaci a upevnění demokracie v Turecku.

*Assoc. Prof. Dr. Hakan Yılmaz
Vyučuje na katedře politologie
a mezinárodních vztahů
na Bogazici University,
Istanbul, Turecko.*

➔Barma: uprchlíci ve vlastní zemi

Když mluvíme o uprchlících, málokdy pomyslíme na osud lidí, kteří utíkají ve vlastní zemi. Více než půl miliónu vnitřně přesídlených osob (IDP, Internally Displaced Persons) žije v pohraničních částech Barmy (oficiální název Myanmar). Není náhodou, že v těchto oblastech sídlí převážně příslušníci etnických menšin, jako například Karenové, Karenni, Šanové nebo Rohingyové. Cestovatelé ze západních zemí obvykle nedostávají povolení cestovat do těchto míst, a proto je informací o událostech v tomto regionu málo. Barmská vláda však tento zákaz zdůvodňuje vyšší mírou nebezpečí v důsledku probíhajících ozbrojených konfliktů, ačkoli pravým důvodem je spíše míra porušování lidských práv, které chtějí skrývat před světem.

Barmě vlastně vůbec nehrozí útok sousedních zemí. Naopak, udržuje s nimi čilé obchodní vztahy. Proč si tedy udržuje armádu odhadovanou na 400 až 500 tisíc vojáků, navíc členy organizace USDA (Union Solidarity and Development Association), kteří vypomáhají, když vláda potřebuje „zuřivý dav“, který by zmlátil zástupce opozice? Padesát procent státního rozpočtu přímo nebo nepřímo plyne do armády. Podle informací humanitární organizace Free Burma Rangers souvisí navíc 80 % příjmů země s obchodem s drogami.

Před několika týdny bylo díky elektronickým médiím v rukou demonstrantů všude v zemi možné dočasně i na našich obrazovkách vidět krvavé potlačování nejrozsáhlejšího pokusu o nastolení demokracie od roku 1988. Pohledy na krvácející mnichy a zprávy o jejich „zmizení“ prudce kontrastují s propagací cestovního ruchu a příjemnými vzpomínkami těch, kdo pobývali v barmských meditačních centrech.

Násilnosti v ulicích barmských měst přinutily mnoho lidí utéci před zatčením a často

měnit místo pobytu. Někteří v zemi zůstali, protože cítí odpovědnost vůči rodině nebo společnosti. Jiní se pokusili překročit hranice s Indií nebo Thajskem, aby se vyhnuli zatčení a mučení. Na osud vnitřně přesídlených osob, které už desítky let bojují o přežití a doufají v úspěch demokratického hnutí v klášterech a městech a pozitivní dopad na jejich životy, se snadno zapomíná. I přes svou úplnou politickou pasivitu jsou tito lidé stálým terčem útoků barmské armády. Situace je o to komplikovanější, že jejich budoucnost závisí i na snahách vůdců etnických menšin – kteří jsou obvykle i velmi úspěšnými podnikateli – o získání nezávislosti nebo místní nadvlády. Úspěšná transformace Barmy směrem k demokracii a právnímu státu sama o sobě nezaručuje, že by v příslušných oblastech zavládl mír. Jedním z nejsilnějších faktorů pro trvalou stabilitu je osud obyvatelstva, zejména vnitřně přesídlených osob.

„Vnitřně přesídlené osoby“ jsou lidé, kteří byli nuceni opustit své domovy, ale zůstávají ve své domovské zemi. Podle směrnice OSN není definice omezena na případy, kde dochází k použití násilí. Vnitřní přesídlení může být způsobeno kombinací donucovacích a ekonomických faktorů, jako je trvalá ztráta zásobování, možnosti volby, bezpečnosti a moci. Vnitřně přesídlené osoby prchají pod tlakem těchto faktorů, kterým se nemohou bránit, na rozdíl od ekonomické migrace vyznačující se typickými migračními faktory.

Situace vnitřně přesídlených osob v Barmě

V Barmě žije okolo 50 milionů obyvatel. Norwegian Refugee Council napočítal v říjnu 2004 nejméně 526 tisíc vnitřně přesídlených osob ve východních částech země, z nich 84 tisíc v oblastech, kde se volně bojuje. Žili buď v provizorních úkrytech v džungli nebo v táborech.

Každý výzkum musí ovšem brát ohled na skutečnost, že všechny statistické údaje o situaci v Barmě představují pouhý odhad. Odsunem jsou postihovány především etnické menšiny, které tradičně žijí v odlehlých regionech poblíž hranic a které tvoří zhruba 40 % barmské populace. Na východě země jsou to hlavně Karenové, Karenni, Šanové a Monové, na západě například Rohingyové nebo Činové.

Na jaře tohoto roku odhadla orga-

nizace FBR (Free Burma Rangers), že jeden milion obyvatel žije jako vnitřně přesídlené osoby uvnitř Barmy a další milion jako uprchlíci v zahraničí. Po potlačení protestů v létě však počet uprchlíků v Thajsku překročil jeden milion. Během uplynulých desetiletí byly hlavní příčinou vojenské operace barmské armády, částečně ale i povstaleckých vojsk, která ovládají některé oblasti a s nimiž barmská vláda v řadě případů uzavírá dohody o příměří. Obecně se dá říci, že vesničané z východní Barmy prakticky vždy opouštějí své domovy v souvislosti s přítomností armády. Obyvatelé musí například vykonávat nucené práce jako nosiči vojenského materiálu, občas mají jen nereálnou možnost vykoupit se za cenu, kterou nedokážou uhradit. Podle svědectví bývalých nosičů a dezertérů nejsou brány ohledy ani na osoby starší 60 nebo 70 let. Kdo neunes náklad, tomu hrozí zastřelení na místě. Nemocní nosiči dostávají smrtelnou injekci neznámé drogy a umírají během několika hodin.

Nosiči také musí vyhledávat a likvidovat nášlapné miny a nosit střelivo a jídlo přes bojová pole. Dobře zdokumentovány jsou výsledky útoků barmské armády od února 2006 do února 2007 ve státě Karenů. Více než 300 civilistů zahynulo, mezi nimi bylo 76 vesničanů a 256 nosičů, z nichž mnoho bylo popraveno. Celkem bylo použito několik tisíc nosičů, je známo více než 100 případů, kdy sloužili jako lidské štíty a minolovky. Podle odhadů několik set nosičů představovaly děti. V důsledku útoků bylo 25 tisíc osob přesídleno, z toho 5 tisíc hned překročilo hranice do Thajska. Karenům v jejich zemi přibýlo 33 nových vojenských táborů.

Nucená práce má dále formu oprav ulic nebo jiných prací, z nichž mají prospěch i zahraniční investoři, jak se ukázalo například v soudním procesu proti firmě UNOCAL (dnes součást Chevronu) z USA a francouzské společnosti TOTAL. K manuální práci na stavbách jsou využívány i děti. Podle odhadů byla během jednoho roku polovina vnitřně přesídlených osob nucena pracovat bez odměny nebo byla připravena o finanční hmotnost nebo majetek.

Vojáci ve vesnicích berou jídlo bez náhrady. V četných případech vojáci zničili zbývající potraviny a potřeby k vaření, vypálili dřevěné domky a po „vyčištění vesnice“ položili na stezky nášlapné miny, aby se obyvatelé nemohli ve zdraví vrátit. Během minulých deset let bylo zničeno nebo přemístěno 3 tisíc vesnic.

Jen v centrální a jižní oblasti státu Šan bylo v letech 1996-1998 přemístěno přes 81 tisíc vesnic. Postiženo bylo cca 300 tisíc osob. Záměrem barmské vlády bylo vesničany násilím dostat na státem ovládaná stanoviště, tzv. relocation sites. Místo toho se nejméně 100 tisíc lidí raději začalo skrývat, podobný počet utekl do Thajska. Přehled nuceného přesídlování ve východní Barmě nevypadal

lépe ani v roce 2006. Ve státě Šan se jedná o více než 300 tisíc osob, ve státě Karen o 80 tisíc, ve státě Mon o více než 41 tisíc a ve státě Tenasserim o více než 80 tisíc.

Obdobná situace existuje i v jiných částech země. Rohingyové v barmském státu Arakan, kteří většinou patří k menšině muslimů, rovněž čelí porušování lidských práv ve formě diskriminace a nuceného přesídlování a stejně jsou postihováni i další národnosti podél hranic s Bangladéš a Indií. Mimo jiné i v západní Barmě profitují investoři, kteří využívají suroviny, např. plyn, a přístup k Indickému oceánu, kde vznikají celé přístavy, které mají umožnit pohyb zboží do severní Indie a Číny.

Vnitřně přesídlené osoby značně trpí i nedostupností lékařské pomoci. Jinak léčitelné nemoci mívají smrtelný průběh. Tuberkulóza, která už v pohraniční oblasti s Thajskem vykazuje kmeny mnohonásobně rezistentní proti léčbě, tím představuje hrozbu i pro sousední země. Podobné problémy vznikají v souvislosti s tuberkulózou a HIV/AIDS. Podle výzkumu z roku 2004 neměla během posledního roku třetina domácností ve východní Barmě přístup ke zdravotnickým službám.

Výzkumy mezi vnitřně přesídlenými osobami ukázaly, že 52 % muselo platit neoficiální daně podle uvážení vojáků a 71 % žije z půjček. Indikátory nastávající humanitární krize prokazují rozdíl mezi situací vnitřně přesídlených osob a většinou obyvatelstva. Dětská úmrtnost je mezi nimi ve srovnání s barmským průměrem 3,5krát vyšší. Jen 13 % osob má přístup ke zdravotně nezávadné pitné vodě, zatímco v celé Barmě je to nejméně 72 %. Uprchlíci v Barmě mohou jen v omezené míře pracovat, chodit na trh nebo do školy. Téměř 9,5 % dětí v barmských táborech je podvyživeno, kdežto v celé zemi tento podíl činí „jen“ 7,4 %.

Postup armády se řídí taktikou „čtyř řezů“: cílem je odříznutí povstalců od rekrutů, informací, zásobování a finanční podpory. Oblasti opozice, které jsou označeny jako „černé“, se stávají „hnědými“ oblastmi, kde se volně bojuje, a následně se mění na „bílé“ oblasti kontrolované barmským státem. Vesničané nacházející se v zónách free-fire jsou pokládáni za rebely a mohou být okamžitě zastřeleni. Strategie free-fire zones představuje jeden z hlavních důvodů, proč mezinárodní humanitární organizace jen zřídka mohou pracovat v této oblasti, a to i přes souhlas barmské vlády.

Jednou z malých organizací, které mohou pomoci zajistit lékařskou pomoc přes hranici, je zmíněná organizace Free Burma Rangers se sídlem v Thajsku poblíž hranic. Jeden z jejích pracovníků shrnuje své zkušenosti takto: „Mnoho toho, co se děje, lze jen těžko zachytit na fotografii, videonahrávce nebo v reportáži. Jde spíše o pomalé a zákeřné rdoušení obyvatelstva, než o radikální pokusy o jeho zničení.“ Útoky armády podle FBR splňují definice genocidy dle OSN, i když neprobíhají jako v Kambodži pod vládou Rudých Khmérů nebo v nacistickém Německu.

Kromě války proti armádám etnických menšin existují ale i jiné důvody, proč je obyvatel-

stvo vyháněno ze svých domovů. Vojáci ničí vesnice, když vláda potřebuje místo pro vojenské nebo hospodářské stavby, jako jsou například přehrady nebo plynovody. V celé Barmě se konfiskují pozemky pro průmyslové výstavby, podél řeky Salween se mění dokonce celá krajina pro přehradu a hydroelektrárny. Elektřina bude prodávána Thajsku a Číně, a z projektu proto neprofituje obyvatelstvo, nýbrž barmská vláda, a tedy armáda.

Ve vztahu k armádě jsou zvláště ohroženou skupinou ženy. Zásilňování podle zprávy „Povolení znásilňovat“ dvou organizací pro práva žen dokonce vykazuje systematické rysy, jak dokládá situace ve státě Šan, kde bylo zdokumentováno 173 případů; jen v jednom případě byl pachatel potrestán nadřizným. Vojáci znásilňují na povel shora, znásilnění je zbraň. Existují i četné spekulace, že se jedná o pokus o genocidu, poněvadž podle tamní tradice patří děti k etnické skupině otce – tedy vojáků. Ženy z řad uprchlíků jsou obzvláště zranitelné i vzhledem k obchodu s lidmi. Existují celé organizace, které prodávají ženy do Thajska a Číny, kde jsou nuceny k nedobrovolným sňatkům nebo prostituci.

V bezpečí ani mimo území Barmy

Po 2. světové válce mezinárodní společenství stanovilo univerzální základy pro ochranu uprchlíků, které jsou známy jako Úmluva o uprchlících (Refugee Convention). Úmluva ukládá státům povinnost chránit jednotlivce, který má odůvodněný strach z pronásledování kvůli určitým diskriminačním důvodům a taková osoba nesmí být vyhoštěna do země, kde by jeho život nebo svoboda byly ohroženy. UNHCR považuje úmluvu za závaznou v rámci běžného mezinárodního práva dokonce i pro státy, které ji nepodepsaly. Mezi státy, které Úmluvu o uprchlících nepodepsaly a ani se jí neřídí, je i Thajsko. Dvojnásobný postoj zdůrazňuje i skutečnost, že thajské hospodářství se ve velké míře opírá o nelegální pracovníky z Barmy.

Zmíněný obchod s lidmi není neznámý ani v „bezpečných zemích“, kam se oběti uchylují – děti jsou unášeny, aby pracovaly jako žebraři. Podle zprávy z roku 2006 je vzpurnost malých žebřáků trestána dosti krutým bitím železnou tyčí a amputacemi. Ženy musí pracovat jako pomocnice v domácnosti a v továrnách. Často nedostávají plat, jsou zneužívány a trpí špatnými podmínkami. Protože v Thajsku pobývají nelegálně, nemohou se obrátit na policii nebo požádat o pomoc stát. Hrozí jim další zneužívání nebo deportace zpět do Barmy. V některých případech informovaly thajské

Ilustrace kreslíře Ham Lay z výstavy časopisu The Irrawaddy pořádané i v ČR sdružením Burma Center Prague.

úřady předem své barmské kolegy o chystaných deportacích.

Pomoc poskytují jen organizace, které většinou založili a provozují sami uprchlíci. Jako významné se jeví, aby se zahraniční humanitární organizace opíraly o zkušenosti postižených, koordinovaly s nimi svůj postup a podporovaly je v oblastech, které Barmánci pokládají za vhodné.

Barmští uprchlíci v ČR

V současnosti žije v České republice zhruba 10 barmských uprchlíků. Dalšími důvody pro pobyt Barmánců u nás je uzavření manželství s českým občanem, stipendium nebo další pobyt po dokončení studia ještě během komunistické éry. Zatím všem uprchlíkům byl přiznán azyl, na který museli čekat až tři roky.

Barmská komunita aktivně propaguje barmské záležitosti od počátku devadesátých let. Spolupracovala s různými místními organizacemi, avšak převážně v pozadí a bez možnosti ovlivňování delšího průběhu práce a průběžné účasti na projektech spolu s jinými aktivisty. Proto byla v roce 2006 založena obecně prospěšná společnost Burma Center Prague, které usiluje o zvýšení povědomí veřejnosti o Barmě a poskytuje praktickou podporu Barmáncům v České republice a jinde.

Jednou z hlavních aktivit je pomoc uprchlíkům. Všem bylo poskytnuto tlumočení a poradenské služby v souvislosti s azylovým řízením, pomoc při získávání řidičského průkazu, hledání práce, osvojování jazykových dovedností apod. Zde žijící Barmánci jsou nyní schopni sami pomáhat jiným v rámci aktivit barmského sdružení.

Burma Center Prague dodnes funguje bez zaměstnanců a kanceláře a financuje každodenní práci a většinu projektů z osobních příspěvků zakladatelů a aktivních členů. Organizace nedávno uspořádala mezinárodní konferenci pro barmské disidenty žijící v Evropě. Dalším současným projektem je putovní výstava barmských politických karikatur.

*Christoph Amthor
Autor je spoluzakladatel organizace
Burma Center Prague, o.p.s.*

➔ Konflikt v Dárfúru – nejhorší humanitární krize současnosti

Situace v súdánské provincii Dárfúr je označována za nejhorší humanitární krizi současnosti. Probíhající konflikt vypukl v polovině roku 2003 a za čtyři roky bojů si vyžádal přes 200 000 životů a více než dva miliony Afričanů byly v jeho důsledku nuceny opustit své domovy. Organizace spojených národů odhaduje, že v současnosti jsou konfliktem přímo dotčeny čtyři miliony obyvatel Súdánu a sousedních zemí.

I přes podepsání Dárfúrské mírové dohody v květnu 2006 mezi arabskou vládou a jednou rebelskou africkou frakcí násilí v oblasti nadále eskaluje. Vládou podporovaná arabská milice a africké vzbouřenecké skupiny klid zbraní nedodržují a pokračují ve vzájemných útocích. Nedostatek vody v důsledku vysychání zdrojů v posledních letech navíc zvyšuje napětí mezi místními africkými kmeny živícími se zemědělstvím a polonómáskými arabskými kmeny. Počty mrtvých sice oproti nejtvrdším bojům v letech 2003 a 2004 klesají, bezpečnostní rizika, vysoká míra nestability a humanitární krize v Dárfúru přesto nadále přetrvávají.

Mise Africké unie

Od roku 2004 působí v Dárfúru mírové mise Africké unie. V současnosti její kapacitu tvoří necelých osm tisíc vojáků a policistů převážně z Nigérie, Rwandy, Senegalu a Jižní Afriky. Africká unie se však potýká s nedostatkem potřebných jednotek a adekvátního vybavení. Na zajištění bezpečnosti v oblasti prostě nestačí. Primárním cílem mise má být ochrana civilistů v uprchlických a přesídleneckých táborech, jenže mise Africké unie často není schopna ochránit ani své vlastní muže. Zatím nejkrvavější incident se stal koncem září, kdy stovky rebelů zaútočily na základnu Africké unie v jižním Dárfúru. Zanechaly za sebou deset mrtvých a dalších deset zraněných příslušníků mírových jednotek.

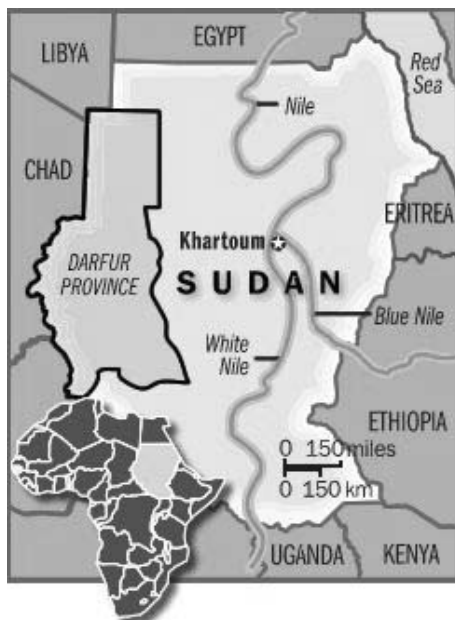
Vládou sponzorovaná arabská milice tak nadále provádí ozbrojené nájezdy do dárfúrských a čadských vesnic, kde systematicky vyvražďuje africké obyvatele, včetně žen a dětí, a krade jejich majetek. Ti, co přežijí, pak ze strachu z dalších útoků prchají ze svých domovů a hledají útočiště v uprchlických táborech. Konflikt tak dostává mezinárodní rozměr, protože desetitisíce lidí prchají i do okolních afrických zemí, především do Čadu a Středoafričské republiky, a způsobují nestabilitu i v okolních regionech.

Uprchlíci a vnitřně přesídlené osoby

Největším problémem Dárfúru je právě otázka uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, tedy civilistů, kteří

prchají před násilím, ale nepřekročí přitom hranice Súdánu. Od začátku roku 2007 bylo vysídleno nebo přesídleno asi 250 000 Afričanů, a jejich celkový počet v uprchlických táborech tak přesáhl 2,2 milionů.

Uprchlických táborů jsou stovky a jsou ro-

zesety po celém Dárfúru a západním Čadu. Ty největší z nich se stávají přechodným domovem pro desetitisíce vyhnaných súdánských a čadských civilistů. A právě tábory přeplněné bezradnými lidmi, co ztratili téměř vše, jsou nejčastějším místem porušování lidských práv. Závažnou otázkou je ochrana afrických žen, které se při zajišťování nezbytných surovin v okolí táborů, stávají častým terčem násilí a znásilňování ze strany arabských kmenů a příslušníků vládní armády. Amnesty International upozorňuje na hrubé porušování lidských práv právě v souvislosti s častým pácháním násilí na ženách, kdy nejen že případy napadení a znásilnění místní úřady nevyšetřují, ale znásilněné ženy bývají navíc obviňovány z cizoložství.

Dalším rizikem je narůstající počet vražd uvnitř táborů související se zvyšující se mili-

tarizací uprchlíků. Ti se kvůli svému zoufalství a beznaději stávají lehkým terčem manipulace. V posledních letech jsou proto tábory živnou půdou pro vznik nových či podporu stávajících rebelských skupin bojujících proti arabské vládě i místním arabským kmenům.

Humanitární situace v táborech je podle zpráv neziskových organizací a Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky kritická. Mezinárodní nevládní organizace nemohou zajistit přísun nezbytných potravin a základního lékařského vybavení pro téměř třetinu ze všech přesídlených osob, v důsledku čehož zůstává více než půl milionu z nich odříznuto od jakékoli humanitární pomoci. V současnosti působí v provincii Dárfúr přibližně patnáct tisíc humanitárních pracovníků. Většina z nich ale musí čelit nejen nedostatku lékařského vybavení, ale i útokům ze strany provládních arabských milic či afrických rebelských skupin. V letošním říjnu dokonce došlo k zabíjení sedmi humanitárních pracovníků a ke krádeži 10 kamionů se zásobami potravin a humanitární pomoci. Špatná bezpečnostní situace tak nadále komplikuje přístup ohrožených obyvatel k lékařské péči. V táborech pak kvůli špatnému hygienickému prostředí a nedostatku pitné vody hrozí epidemie cholery, úplavice, hepatitidy a malárie.

Potlačování politické opozice

Ale dárfúrské tábory nejsou jediným místem, kde v Súdánu k porušování lidských práv dochází. Vládnoucí arabská strana (*National Congress Party*) používá autoritářské metody v politickém boji s opozičními hnutími. Většina tisku a ostatních médií je pod státní kontrolou. Svoboda slova a svoboda shromažďování jsou vládou tvrdě potlačovány, novináři nezávislého tisku, studenti a opoziční vůdci jsou zatýkáni bez toho, aby proti nim byla vznesena obvinění. V izolované vazbě, kde jsou mučeni, pak často stráví několik týdnů či měsíců.

Po demonstraci, která proběhla v září letošního roku v rámci Světového dne pro Dárfúr, bylo v Chártúmu zadrženo osm studentů. Ve vazbě byli mučeni elektrickým proudem a bity dřevěnými tyčemi. Po nátlaku mezinárodních organizací zabývajících se ochranou lidských práv bylo všech osm z nich po několika dnech propuštěno.

Vládnoucí strana si potlačováním opozice snaží upevnit svoji politickou dominanci a zajistit si jasné znovuzvolení v parlamentních volbách naplánovaných na rok 2009. Navíc nemá zájem na vyřešení krize v Dárfúru. Počítá s tím, že čím déle konflikt potrvá a čím déle zůstane Dárfúr nestabilní a nejednotný, tím déle se udrží u moci.

Dárfúrské uprchlíci.

Foto: internet

Budoucí vyhlídky

Jak již bylo řečeno, jednotky Africké unie nejsou schopny a vládní orgány zase ochotny bezpečnost v táborech zajistit. Příslušníci jednotlivých afrických kmenů se tak při ochraně svých příbuzných a sami sebe musí spolehnout na svépomoc, což má za následek další vyhrocení a komplikace bezpečnostní situace v Dárfúru.

Vyhlídky do budoucnosti konfliktu nejsou příliš optimistické. Kapkou naděje pro uprchlíky a vnitřně přesídlené osoby je rozhodnutí OSN připojit se k mírové misi Africké unie a vyslat do Dárfúru přes 20 000 svých vlast-

ních jednotek i s potřebným vybavením. O vyslání vojáků OSN sice rozhodla už před dvěma lety, avšak teprve nyní, po zesílení nátlaku západních velmocí a Číny, souhlasila soudánská vláda s jejich vstupem do země. I přes formální souhlas se vláda snaží příchod dalších mírových jednotek co možná nejvíce oddálit a už nyní je jisté, že všech dvacet tisíc vojáků se do Dárfúru nedostane dříve než v polovině roku 2008. Konečné řešení konfliktu je otázkou daleké budoucnosti a očekávání posílení mírových sil a zajištění bezpečnosti zůstává zatím pro válkou posti-

žené obyvatele jen kapkou naděje v poušti beznaděje.

Radan Šafařík

Autor je student práv a mezinárodních vztahů na MU v Brně a dobrovolník brněnské skupiny Amnesty International.

Zdroje:

www.internal-displacement.org

www.amnesty.org

www.crisisgroup.org

www.unhcr.org

➔ Jak se prchá na Island?

Ledovcové jezero Jökulsarlón na Islandu.

Foto: Martina Vodičková.

Ostrov

Island je ostrov rozlohou o něco větší než Česká republika. Žije na něm něco málo přes 300 000 obyvatel, jednoduchými výpočty lze zjistit, že území je velice řídko osídlené (skoro 3 obyvatelé na km²). Orná půda zde není žádná, oblast je pokryta zejména ledovci, na některých místech se tyčí k nebi aktivní sopka. Člověk by skoro řekl, že se jedná o místo nehostinné, navíc často s velice nepříznivými povětrnostními podmínkami. I přes tyto skutečnosti zde hledá určité procento lidí nový domov. Od roku 2006 zde mohou legálně pracovat bez větších administrativních potíží občané zemí, které přistoupily do Evropské unie v roce 2004. To znamená, že největší počet migrantů je nyní z Polska (za rok 2006 zde žádalo o povolení k pobytu přes 5 000 Poláků), dále pak z Číny, Litvy, USA... (v těchto případech se jedná „pouze“ o stovky žadatelů). Na ty ale zaměříme pozornost příště. Následující řádky budou věnovány lidem, kteří žádají na Islandu o azyl nebo již získali statut uprchlíka v ostrovní republice.

Základní čísla

V současné době je na Islandu zhruba 25 žadatelů o azyl. Někteří čekají na rozhodnutí svého případu už od roku 2005. **Teprve v roce 2000 Island udělil první statut uprchlíka podle Ženevské konvence (a zatím naposledy).** Podle právničky Katrín Theodórsdóttir se na Islandu v posledních letech objevila skupinka žadatelů o azyl pocházejících z Ruska. Tvrdili, že policejní orgány jim nejsou schopny zajistit bezpečnost v jejich vlastní zemi. I když je korupce (a není to jediný nešvar) mezi ruskými policisty světově proslulá, i přes veškeré snahy žadatelé se svými požadavky neuspěli.

Dalším faktorem, proč je na Islandu málo žadatelů o azyl, je i geografická poloha ostrova a Dublinský protokol. Je jasné, že dostat se sem není zrovna jednoduchou záležitostí. Musíte přiletět nebo připlout z pevninské Evropy či z jiného ostrovního státu, z Velké Británie. Dublinský protokol, který vešel v platnost roku 2003, zajišťuje, že žadatelé mohou uplatnit svoje nároky pouze v jedné zemi EU či EHP.

V praxi je však i zde nejčastější odpovědí na žádost o azyl její zamítnutí. Žadatelé podle úřadů nesplňují podmínky statutu uprchlíka. V letech 1996 – 1999 bylo přijato 45 žádostí o azyl, 19 žadatelů dostalo povolení k pobytu z humanitárních důvodů. Během let 2000 – 2005 bylo možno zaznamenat už 437 žádostí, z nichž bylo podobným způsobem vyhověno 26 žadatelům.

Plánovaná pomoc

Islandská vláda a UNHCR (Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky) se dohodly, že každoročně pozvou do země zhruba 30 uprchlíků. V létě tohoto roku přijelo na Island 30 kolumbijských uprchlíků, žen a dětí. Nejprve byly připravovány na „přesídlení“ islandskými sociálními pracovníky z Červeného kříže v Ekvádoru. Tato skupina byla součástí projektu UNHCR „Ženy v nebezpečí“ (Women at risk), který upřednostňuje ženy a svobodné matky s dětmi. V roce 2005 takto přišlo na Island 24 uprchlic z Kolumbie pod patronátem stejného projektu. Ženy a děti se musely připravit na jiné

sociální, ale i přírodní podmínky. I když začátky v nové zemi byly velmi těžké, většině z první skupiny se je podařilo překonat a nyní si užívají soužití se severskými přáteli.

Důvod, proč UNHCR požádal Island o přijetí kolumbijských uprchlíků, je dlouhotrvající ozbrojený konflikt v zemi. Více než dva miliony lidí bylo nuceno opustit své domovy. Mnozí se přestěhovali na jiná místa v Kolumbii, mnozí uprchli do zahraničí, na mnohé číhá nebezpečí i v sousedním Ekvádoru.

Začátkem roku 2007 islandská vláda darovala UHNCR částku 100 000 dolarů na pomoc iráckým uprchlíkům. Skoro každý rok jsou podobným způsobem podporováni lidé v nouzi lidmi z Islandu. Vlastně proč ne, když HDP na jednoho obyvatele dosahuje přibližně 35 600 USD ročně (v porovnání například s Českou republikou – HDP na jednoho obyvatele je 19 500 USD).

Počty uprchlíků, kterým Island nabídl pomoc:

Rok	Země	Počet
1956	Maďarsko	52
1959	Jugoslávie	32
1979	Vietnam	34
1982	Polsko	26
1990	Vietnam	30
1991	Vietnam	30
1996	Srbsko (SRJ)	30
1997	Srbsko (SRJ)	17
1998	Srbsko (SRJ)	23
1999	Kosovo (SRJ)	77*
2000	Jugoslávie (SRJ)	23
2001	Jugoslávie (SRJ)	23

* V roce 1999 se 31 uprchlíků vrátilo zpět do Kosova

Azylové řízení na Islandu

Azylové řízení zde probíhá podobně jako v České republice. Příslušné orgány vedou pohovor s žadateli a pokud uznají jeho důvody za vážné, postoupí žádost dalšímu úřadu (Ředitelství pro imigraci). Žadatelé pak čekají na verdikt v ubytovně Reykjanesbaer. Mají zdarma stravu, ubytování, zdravotní péči a týdně dostávají 2 200 ISK (zhruba 680 Kč). Mají svobodu a v rámci ostrova se mohou pohybovat libovolně, avšak především z finančních důvodů se zdržují v oblasti kolem ubytovny. Cizinecký zákon neukládá žádnou maximální dobu pro vyřízení žádosti o azyl, správní zákon však úřadům ukládá, aby byly žádosti vyřízeny v co možná nejkratší době. To potom v některých složitějších případech představuje i roky strávené v nejistotě.

Lidé, kteří mají na Islandu statut uprchlíka (momentálně se jedná především o výše zmíněné ženy z Kolumbie), jsou zařazeni do ročního integračního programu. Městský úřad v Reykjavíku (či jiném větším sídle) jim poskytne zdarma ubytování (včetně tepla a elektřiny), uprchlíci jsou podporováni i finančně a navštěvují intenzivní kurzy islandského jazyka (půl dne, 9 měsíců v roce), ze svých úspor či výplat si musí platit jen účty za telefon. Okamžitě také dostávají pracovní povolení a sociální pracovníci jim asistují při hledání zaměstnání. V roce 2005 našla většina žen zaměstnání v průběhu prvního roku pobytu na ostrově. Děti chodí do speciální školy, která je připraví na vstup do islandského vzdělávacího systému. Mladším dětem je umožněno navštěvovat školku nebo jesle.

Úřady a neziskovky

Podle dostupných informací se zdá, že islandské úřady a UHNCR intenzivně spolupracují na různých projektech. Úzká spolupráce také velice dobře funguje mezi Ministerstvem sociálních věcí, Radou pro uprchlíky, Červeným křížem Island a městskými úřady, které přijímají uprchlíky. Mezi Ministerstvem sociálních věcí a Červeným křížem dokonce exis-

tuje oficiální dohoda o spolupráci v prvním roce uprchlíka na Islandu. Červený kříž totiž na ostrově reprezentuje Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky. Tato nestátní organizace pomáhá uprchlíkům při jejich integraci už od roku 1956. Města dají uprchlíkům byty, Červený kříž je pomůže zařídit alespoň základním nábytkem. I po prvním roce intenzivní práce s uprchlíky je možné se na Červený kříž obrátit s žádostí o pomoc.

Resumé

Je vidět, že se Island snaží svým způsobem pomoci. Ovšem vezmeme-li v úvahu, že se jedná o jednu z nejbohatších zemí na světě, není příliš málo udělení statutu uprchlíka pouze v jednom případě (zde nebereme v potaz dohodu s UHNCR)? Faktem ale i tak zůstává, že úřady se musejí držet svých směrnic a nařízení (i když se snaží projednávat veškeré žádosti individuálně) a žadatelé o azyl jsou zase vyplašení z nastalé situace a svojí výpovědí si kolikrát spíše uškodí než pomohou. Jako například muž, který vypověděl, že se chtěl přes Island dostat do Kanady, kde měl v plánu požádat o azyl. Islandským azylovým úředníkům bezděčně sdělil, že cestuje na falešný cestovní pas, protože jinak by se ze své země nedostal. Ti byli nuceni na takovou zprávu reagovat a místo do ubytovny v Reykjanesbaer ho poslali do vězení...

Martina Vodičková

Autorka je spolupracovnicí NESEHNUTÍ.

Zdroj:

- Grapevine (Reykjavík's english language newspaper) – www.grapevine.is
- Ministerstvo sociálních věcí Island – www.felagsmalaraduneyti.is
- Červený kříž Island – www.redcross.is
- UHNCR – www.uhncr.org

Somálsko

Somálská republika zažila v průběhu své existence jen krátké období demokracie. V roce 1960 se stala Somálskou demokratickou republikou a v roce 1969 byla po převratu v zemi nastolena generálem Mahammadem Siadem Barrem vojenská diktatura, která zde vydržela až do roku 1991. Už v této době se objevovaly nepokoje mezi jednotlivými etnickými skupinami, navíc podněcované samotným generálem. Do konfliktu se tak dostávali příslušníci šesti somálských kmenů a příslušníci menšin, které nebyly somálského původu.

Po pádu vlády Barra se nestabilita země ještě prohloubila a v Somálsku propukla klanová válka. V průběhu devadesátých let vyhlásil Somaliland – severozápadní část Somál-

ska – samostatnost, která ovšem nebyla mezinárodně uznána, a severovýchodní oblast Puntland se prohlásila za autonomní území. Nestabilitu země měla řešit Přejídná federální vláda. Ta kvůli bezpečnosti vznikla v roce 2004 nejdříve v sousední Keni a později přesídlila do Somálska. Vláda však nebyla schopna zajistit chod celého státu a jednotlivé oblasti tak zůstávaly i nadále v moci ozbrojenců.

Na přelomu roku 2006 a 2007 začala v Somálsku zasahovat zahraniční vojska poté, co bojovníci Svazu islámských soudů, které vznikly spojením jednotlivých islámských soudů, obsadili hlavní město Mogadišo a pokračovali směrem na jih. Za pomoci spojeneckých vojsk a vojsk Přejídné federální vlády se podařilo bojovníky Svazu zahnat na

jih země. I nadále je však stát bez centrální vlády, která by zajistila bezpečnost v zemi, a tak přetrvávají boje o kontrolu nad jednotlivými územími. Mocensky je Somálsko ovládáno čtyřmi samostatnými subjekty a to: Přejídnou federální vládou, Svazem islámských soudů, vládou Republiky Somaliland a správou poloautonomní oblasti Puntland. Tyto „vlády“ působí v různých částech země a uplatňují odlišné právní normy. Jedinou z mezinárodně uznávaných je Přejídná federální vláda. Její snahy o vytvoření fungujícího soudního systému selhaly, proto i nadále některé oblasti aplikují zákony z období Barreho diktatury. Nejsilnější ochranu svým členům zajišťují jednotlivé kmeny v rámci komunity.

K porušování lidských práv dochází zejména ve vztahu k menšinovým kmenům. Ohrožení ve formě únosů, vražd a věznění je největší právě v hlavním městě, kde k diskriminaci dochází jak ze strany státu tak ze strany nestátních činitelů. Lidé vyznávající jinou víru než islám jsou vystaveni společenské diskriminaci, přičemž v oblastech Somalilandu a Puntlandu je vyznávání jiné než islámské víry nezákonné.

K neohroženějším skupinám obyvatel patří také ženy, ty jsou často vystavovány domá-

címu násilí. Děti se stávají v rukou bojovníků vojáky a levnou pracovní silou.

Nepříznivé životní podmínky zkomplikované dlouholetými boji a přírodními katastrofami jsou příčinou velkého počtu uprchlíků, kteří migrují do sousedních zemí. Největší množství lidí směřuje do Džibuti, přes níž je možné dostat se na Střední východ. Jen v tomto roce přešlo z oblasti Somalilandu do Džibuti více než 550 občanů Somálska. Možnost vnitřního přesídlení je podle UNHCR v rámci Somálska neuskutečnitelná vzhle-

dem k velkému riziku ohrožení života při ztrátě ochrany poskytované vlastní komunitou a vysokým nákladům potřebným k přemístění. Současný stav somálských táborů pro přemístěné je navíc jedním z nejhorších v celé Africe.

Šárka Mattoová

Autorka je spolupracovnicí NESEHNUTÍ.

Zdroje:

- www.unhcr.org

- materiály organizace SOZE

☞ „Myslel jsem si, že když se dostanu do Evropy, bude už všechno v pořádku,“ říká jednadvacetiletý Muse Mohamud ze Somálska.

Muse Mohamud se narodil 12. 3. 1986 v Mogadišu, hlavním městě Somálska. Poté, co ztratil oba rodiče, se rozhodl utéct ze země do Evropy. V současné době je již druhým rokem čekatelem na azyl v České republice.

Narodil jsi se v Somálsku, jak na něj vzpomínáš?

Pamatuji si, že jsme bydleli v krásném domě, asi tři kilometry od centra města a kousek od moře. Všechno bylo v pohodě, tatínek pracoval jako učitel, mamka pracovala taky jako učitelka a měl jsem dva sourozence.

Vybavuje se ti nějaký konkrétní moment?

Pamatuji si zvuk střelby, bylo to v roce 1990. Všichni jsme byli v domě a tatínek nám řekl, že asi půjdeme někam pryč, protože se do města dostali povstalci. Doufal, že až nastane mír budeme se moci vrátit zpátky. S celou rodinou jsme tedy odešli z domova a vydali se do vesnice Bal-Ad vzdálené asi třicet kilometrů. Byla to hrůza. Poprvé jsme viděli válku, zbraně, mrtvé lidi na ulicích.

Byli jste nuceni zůstat mimo město na dlouhou dobu?

Ani nevím, ale po čase jsme se zase vraceli domů. Ale nic se nezměnilo, válka neskončila.

Byla to pro všechny nová situace, nikdo nevěděl, jak ji má řešit. Policie už vůbec nefungovala, přístav ani letiště nebyly v provozu a obchody byly zavřené. Žádná vláda, žádný systém.

V letech 1992-93 přijeli Američané a bojovali proti povstalcům. V té době zemřela moje máma. Při přestřelce ji zasáhla raketa, ale kdo střílel, nikdo neví.

Tatínek si potom našel jinou ženu a mě přibylí dva sourozenci.

Docházelo i nadále ke střetům mezi Američany a povstalcí?

Američané nakonec museli odjet domů. Nemohli nic změnit. Zasahovala tam i OSN, celkem asi třicet států, které přijely a chtěly

situaci zlepšit, ale nedařilo se jim to, a proto odjízďely.

Kdy jsi se rozhodl, že už v zemi nezůstaneš? A rozhodl jsi se sám?

My jsme to plánovali už delší dobu. Chtěli jsme jít do zahraničí, někam, kde by bylo možné žádat o azyl. Ale nebylo to jen mé rozhodnutí. Zkoušeli jsme to několikrát, ale neúspěšně. Třeba jsme se pokoušeli utéct do Keni, ale při cestě nás přepadli povstalci a ukradli nám

děčce. Rozhodli jsme, že půjdu já. Na víc nám nestačily peníze. Ještě jsme hledali tátovi únosce, ale už jsme je nenašli. Dodnes o něm nic nevíme.

Vraťme se zpátky k tvé cestě.

V roce 2005 jsme zaplatili převaděčce, ta mi na konci roku oznámila, že pojedou hned druhý den a to někam do Evropy. Vůbec jsem netušil kam. Teprve později mi řekla, že to bude nejspíš do Prahy, nebo do Varšavy.

Věděl jsi kudy pojedíš?

Převaděčka nebyla ze Somálska, ale měla tam spojku. Popsala nám, že z hlavního města musíme dojet do dalšího v nákladním autě. Tím jsme měli cestovat až na hranice, ale samotné hranice Somálska a Džibuti jsme měli přejít pěšky ve skupině asi dvaceti lidí.

Mohl bys popsat, jak celá cesta probíhala?

Na začátku prosince jsem odjel. Po dvou nebo třech týdnech jsem se v nákladním autě dostal do somálského města Hargejsa. Cestou nás opět zastavili povstalci, ale naštěstí se nám podařilo přes ně projít. Další den jsme dojeli na hranice, odkud jsme do Džibuti pokračovali pěšky. To už byly Vánoce. Jeli jsem autobusem až do hlavního města a potom jsme cestovali lodí do Dubaje. Tam jsem byl asi týden, po kterém jsem odletěl do Prahy. Celá cesta trvala asi měsíc.

S čím jsi měl v průběhu cesty největší problém?

Pamatuji si, že v letadle všichni spali, jenom já ne. Měl jsem strach, co se bude dít. Vůbec jsem netušil, co se mnou bude. Neznal jsem Evropu a už vůbec ne Prahu. Měl jsem falešné dokumenty, protože u nás už neexistovala vláda a nikdo neměl pas a pokud ano, tak nebyl vůbec platný v Evropě. Měl jsem letět až do Říma, ale v Praze se na to přišlo.

Přiletěli jsme a potom, co po nás chtěli doklady, jsme řekli, že chceme požádat o azyl. Chtěli po nás občanský průkaz, ale my měli

Muse Mohamud.

Foto: Šárka Mattoová

auto i všechny peníze. Nemohli jsme pokračovat, takže jsme v Mogadišu museli zůstat. V roce 2003 se pak k moci začaly dostávat různé kmeny a vzhledem k tomu, že my jsme patřili k minoritní etnické skupině Bandhabow, došlo z jejich strany k násilí a diskriminaci. Přišli k nám ozbrojení domů a sebrali nám peníze. Zacházeli s námi úplně bez respektu. V roce 2003 unesli otce a chtěli za něj peníze. My jsme ale nemohli zaplatit a museli jsme zkoušet dál někam utéct. Prodali jsme dům a za ty peníze jsme zaplatili převa-

jen ten falešný pas. Takže nás policie odvedla do takové malé místnosti, kam se odvádějí lidé bez dokumentů a tam jsme zůstali asi dva dny.

Když jsem sem přijel, tak se mi tady moc nelíbilo. Myslel jsem si, že když se dostanu do Evropy, požádám o azyl a vše bude v pořádku, ale nebylo. Žádali jsme o somálského tlumočníka, ale žádného nenašli. Spali jsme na zemi a kupovali si vlastní jídlo za peníze, které nám ještě zbyly. Odvezli nás k cizinecké policii, kde jsme se z rozhovoru s arabským tlumočnickem dozvěděli, že budto pojedeme zpátky do Somálska nebo půjdeme do vězení. Takže jsme vysvětlovali, že chceme požádat o azyl a že jsme byli nuceni utéct ze Somálska. Pustili nás do azylového střediska v Ruzyni. Tam jsem byl asi deset dní. Podstoupil jsem zdravotní prohlídku a dostal vízum. Odtud jsem byl přemístěn do příjmacího střediska ve Vyšních Lhotách. I tady jsem podstoupil zdravotní prohlídku a dostal jsem doklady. Po asi osmnácti dnech jsem přišel do Zastávky u Brna, to bylo v únoru 2006.

Takže jsi tady už skoro dva roky?

Ano. A pořád ještě čekám na rozhodnutí o azylu, zatím jsem žádné nedostal.

Víš o tom, co se teď děje v Somálsku?

Vím, že tam není silná vláda a zasahuje i etiopská armáda.

A co tvoji příbuzní, jsi s nimi v kontaktu?

Od konce roku 2006 až do léta jsem o nich nic nevěděl. Pak mi bratr napsal mail, že uprchl z města, ten rok odtamtud odešla víc než polovina obyvatel. Ale tyhle čtyři měsíce o nich už nic nevím.

Myslíš, že někdy nastane v Somálsku taková situace, že by ses tam byl ochoten vrátit?

Situace se nejspíš změnit může, ale já už se tam nevrátím, protože my jsme jako menšinová skupina obyvatel neměli třeba vůbec přístup do vlády nebo na jakékoli vyšší pracovní pozice. Kdyby jsme si chtěli koupit auto, tak by to nebylo možné, i když většina lidí by mohla.

Co tě teď nejvíc mrzí?

To, že musím tak dlouho čekat na azyl. V táboře je nuda. Navíc se mi nelíbí, když jsou umístěni na jeden pokoj lidé, kteří si vůbec nerozumí. Mají jiné náboženství, mluví odlišným jazykem. Jinak je ale tady ta mezinárodnost fajn. Taky mě štví nový zákon. Když jsem přijel bez dokumentů, tak to bylo proto, že u nás není vláda. Nebylo tam ministerstvo zahraničí nebo ministerstvo vnitra, tedy někdo, kdo by nám pas vystavil. Ale i přesto jsem byl posuzován stejně jako když přijel někdo s vízem. Teď, když přijede někdo bez dokumentů, musí být ve Vyšních Lho-

tách asi sto dvacet dní. Přičemž ti, kdo přijeli s vízem tam stráví dní jen pár. To mě moc mrzí. Když přijede Somálec do Ameriky, tak jsou tam na něj připraveni, znají situaci v jeho zemi a chápou, že nemůže mít dokumenty. Je nespravedlivé, že když teď přijede někdo ze Somálska musí být ve Lhotách tak dlouho, zatímco ten, kdo má vízum a je pravděpodobně mnohem informovanější, je tam pouze na chvíli.

Neuvažuješ o tom, že bys někdy ty sám pomáhal uprchlíkům, když už víš jaké jsou největší problémy a znáš je na vlastní kůži?

Nevím, jestli v budoucnu, ale už teď se jim snaží pomáhat. Když někdo přijde do tábora a například neví, jak má získat vízum, tak mu pomůžu.

Rozhovor byl pořízen v listopadu roku 2007.

Šárka Mattová

Autorka je spolupracovnice NESEHNUTÍ.

Sedmnáctého prosince 2007 se Muse dozvěděl, že po dvou letech čekání konečně dostal azyl.

➔Lidská práva na prodej

Můžeme si koupit prakticky všechno: skvělé vzdělání, prvotřídní lékařskou péči, klidné stáří, povolení znečišťovat vzduch, výlet do vesmíru, dokonce i lidská práva – a ani o tom nemusíme vědět. Na obalech výrobků ani v seznamu ingrediencí je uvedené najdeme, ani v nápojových a jídelních lístcích, na vývěsních štítech nebo v kupních smlouvách. Přesto si je spolu s nákupem často přivlastníme.

Nejčastěji to platí v případě výrobků, které mají svůj původ v rozvojových zemích, případně které jsou vyrobené ze surovin z rozvojových zemí. V oblastech, kterým je společná

chudoba, nedostatek příležitostí a často i slabý a zkorumpovaný státní aparát, je o každou možnost placeného výdělků nouze. Dokonce taková, že lidem nezbývá než jít na samou hranici únosnosti (nebo i za ni) a vzdát se toho nejceněnějšího, co mají – svých lidských práv. Právo na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky, právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu za práci, právo zakládat odborové organizace a přistupovat k nim, právo na rozumné vymezení pracovních hodin, na odpočinek a na placenou dovolenou – tato práva jsou nejčastěji pošlapávána.

Proč to tak je, co musí lidé kvůli chabému výdělku podstupovat a komu to přijde vhod,

nastíní dva modelové příklady z oděvního a kakaového průmyslu.

Lidská práva zašitá v kapse

Oděvní průmysl ukázkově charakterizuje rozporuplnost globálního obchodu a jeho sociální a ekonomické dopady. Na jedné straně jsou spokojení spotřebitelé, pro které je oblečení vůbec nejlevnější v historii. Na druhé straně jsou miliony lidí, kteří pracují v oděvních továrnách v Bangladéši, Číně, Vietnamu, Indii a dalších rozvojových zemích, odkud se k nám oblečení dováží nejčastěji. Pojem lidských práv je pro ně v souvislosti s jejich prací v praxi neznámý. Ačkoliv drou stovky

Dělnice v textilní továrně v Bangladéši.

Foto: internet

hodin měsíčně, aby pro nás rychle a levně ušili oblečení, žijí hluboko pod hranicí chudoby v podmínkách, které by pro nás byly absolutně nepřijatelné.

Příkladem může být Lina z Bangladéše. Začala pracovat v továrně na výrobu oděvů, když jí bylo třináct. Coby nejstarší z osmi dětí musela přestat chodit do školy, když její bratr onemocněl a rodiče si nemohli dovolit ani zdravotní ošetření, natož pak školné. Lina musela odejít tak jako mnoho dalších děvčat z vesnice, kde žila, do Dhaky, hlavního města Bangladéše, aby si sehnala práci v oděvní továrně a mohla rodičům posílat peníze. Dnes je Lině dvaadvacet let a pokud týdně pracuje kolem 80 hodin, vydělá si měsíčně 2 200 taka (v přepočtu zhruba 600 Kč). Životní minimum je přitom v Bangladéši dle střízlivých odhadů vyčísleno na 4 000 taka. Ani při sebevětší snaze Lina nemůže se svým platem vyjít – její manžel, který pracoval ve stejné továrně jako Lina a o něhož nyní Lina pečuje, byl propuštěn kvůli zdravotním problémům bez nároku na odstupné. Jeho podlomené zdraví, kvůli kterému nyní nemůže sehnat žádnou práci, je přitom výsledkem desetitisíců hodin strávených v horkém, hlučném, prašném a špatně osvětleném prostředí nad šicím strojem.

Lidi, kteří jsou na tom jako Lina nebo ještě hůře, jsou v oděvním průmyslu zaměstnaní miliony. Pro ženy, které tvoří většinu pracovníků v oděvním průmyslu, je práce spojena s dalšími riziky: především sexuálními obtěžováními ze strany nadřízených, ale také rizikem loupeže nebo znásilnění během návratů z továren domů v pozdních nočních hodinách.

Odbory, jeden z mála efektivních způsobů jak zajistit alespoň základní lidská práva při práci, jsou v mnoha zemích považovány za nežádoucí, ačkoliv možnost sdružovat se v odborech jako jedno ze základních lidských práv uvádí všechny významné deklarace a dokumenty. Vlády rozvojových zemí se obávají, že v důsledku činnosti odborových hnutí vzrostou mzdy a bude vyvíjen tlak na zlepšení pracovních podmínek. Obávají se, že oděvní zakázky se pak přesunou jinde, protože v jejich zemi nebude tak levná pracovní síla jako jinde. A mají pravdu – některé oděvní giganty, jako je Wal-Mart nebo Tesco, opravdu preferují země, kde odbory nejsou povoleny nebo kde z důvodu zastrahování a násilí ve skutečnosti neexistují.

Porušování lidských práv je v případě oděvního průmyslu především výsledkem mohutného tlaku evropských a amerických odběratelů na snižování výrobní ceny a jejich účelového nezájmu o podmínky výroby. Příběh Liny a bezpočtu dalších je skutečná cena oblečení, které se prodává nám, spotřebitelům.

Lidská práva rozpuštěná v čokoládě

Podobně jako výroba oblečení je na tom i pěstování kaka: běžné jsou mzdy, za které se nedá důstojně žít, neúměrně dlouhá pracovní doba, žádné sociální a zdravotní pojištění, neexistující odbory. Velkým problémem v souvislosti s lidskými právy je v kakaovém průmyslu také dětská a otročská práce.

Při pěstování a prvotním zpracování kaka se v západní Africe, odkud pochází podstatná část světové produkce kaka, využívá více než 200 000 dětí, které pracují s mačetami, chemickými postřiky a vykonávají další nebezpečné činnosti. V Ghaně a na Pobřeží Slonoviny děti pracují v hazardních, zdraví ohrožujících podmínkách i více než 10 hodin denně. Nemohou chodit do školy, za svou práci dostávají jen nevýživnou kaši nebo pár drobných. Status mnoha z nich odpovídá tomu, co označujeme jako otroctví. Rodiče některých z nich se zadlužili, nemohli splácet svůj dluh a dítě přešlo coby pracovní síla na věřitele. Jiné děti se na kakaové plantáže dostali ze zahraničí, nejčastěji z Mali, Burkina Faso nebo Súdánu. Jejich rodiče je svěřili do „péče“ lidem, kteří slíbili, že dítě bude pracovat v bohaté domácnosti v západní Africe a dostane se mu vzdělání. Jiné děti od rodičů zcela bez zástěrky koupili obchodníci s lidmi.

Pesticidy, jako například toxický lindan a jiné chemické látky, kterými děti postřikují v průměru třikrát ročně kakaovníkové stromy, mají na lidské zdraví dlouhodobé, často celoživotní dopady. Při práci s mačetami, kterými děti již od útlého věku odsekávají velké zralé plody obsahující kakaové boby, dochází k mnoha úrazům. Těžká a nebezpečná práce na kakaových plantážích bere dětem šanci na opravdové dětství, vzdělání a lepší budoucnost. Koloběh chudoby a nevzdělanosti se tak opakuje po generace.

Důvodem, proč i v 21. století přetrvává na některých kakaových plantážích otroctví a dětská práce, je nízká výkupní cena kaka a snaha snižovat výrobní náklady na minimum, ale také nezájem zpracovatelů kaka o podmínky na plantážích. Svou roli hraje tak jako v případě oděvního průmyslu i velká vzdálenost mezi místem výroby a místem spotřeby z ní vyplývající informační bariéra a anonymita na obou stranách. Profitují z ní na prvním místě zpracovatelské firmy, které nakupují levné kakao, aniž by spotřebitelům musely vysvětlovat, odkud pochází a jaká je jeho skutečná cena.

Lidská práva a Fair Trade

Je smutné, že k porušování základních lidských práv dochází ve válkách a totalitních režimech. Je nepochopitelné, že k porušování lidských práv dochází i při výrobě věcí, které si běžně odnášíme z obchodu domů. Vedle snahy zcela vyloučit spotřebu rizikových skupin výrobků může být cestou, jak alespoň částečně podpořit práva lidí, kteří pro nás vyrábějí nejruznější zboží, nákup výrobků Fair Trade.

Anglický termín Fair Trade lze do češtiny přeložit jako férový nebo spravedlivý obchod. Jedná se o způsob obchodování, jehož cílem je podpořit malé výrobce a zemědělce z rozvojových zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky tak, aby se dokázali uživit vlastní prací, která je v souladu s ekologicky šetrným a sociálně ohleduplným přístupem k výrobě.

Fair Trade spočívá na několika základních pilířích. K těm nejdůležitějším z nich patří přijatelná odměna výrobci a jeho případným zaměstnancům, snížení počtu prostředníků mezi výrobcem a spotřebitelem na nezbytné minimum, dodržování alespoň minimálních standardů bezpečnosti práce a sociálního zabezpečení tak, jak je stanoví konvence Mezinárodní organizace práce ILO. Fair Trade je založen na dlouhodobém obchodním partnerství mezi výrobcem a odběratelem, za část produkce se platí předem – tím se předchází situaci, kdy malí pěstitelé nemají jinou možnost než využívat v době před sklizní služeb místních „bankéřů“, kteří půjčují peníze za nehorázný úrok.

Výrobců, kteří jsou zapojeni do systému Fair Trade, je široká paleta – nejen co do produktů, ale i velikosti a přístupu k výrobě. Najdeme mezi nimi drobné pěstitele-samožásobitele, malé rodinné podniky, řemeslné dílny i poměrně velké podniky. Společný jim je mimo jiné ohled na lidskou důstojnost a snaha vrátit obchodu lidskou tvář. V praxi to znamená důraz na práva a podporu žen, naprosté vyloučení dětské a nucené práce, spravedlivou odměnu za vykonanou práci, dobré pracovní podmínky a další vymoženosti, které by měly být samozřejmostí. Pro ilustraci se můžeme seznámit se dvěma konkrétními příklady: ghanským družstvem Kuapa Kokoo a indickou Tarou.

Družstvo Kuapa Kokoo

V roce 1993 byla založena Kuapa Kokoo Union, první nestátní organizace pěstitelů kaka v Ghaně, jejímž cílem je posílit pozici pěstitelů kaka v obchodním řetězci a získat pro ně za jejich kakao lepší cenu. KKKU dnes sdružuje asi 35 000 drobných pěstitelů a jejich rodin. Více než čtvrtinu pěstitelů tvoří ženy. Družstevníci ze svých řad volí zástupce, kteří je reprezentují v regionální a celostátní radě KKKU. Možnost ovlivnit svým hlasem dění a chod družstva pro pěstitele znamená, že se mohou zapojit do demokratického rozhodování a cítit se jako plnoprávní členové své komunity.

Členství v KKKU pro pěstitele samozřejmě také znamená, že za kakao dostanou včas a férově

zapláceno. Minimální výkupní cena je 1 600 dolarů za tunu kakaa plus 150 dolarů na místní projekty, jako je školení pěstitelů v ekologickém pěstování kakaovníků, či zřízení lokálních zdravotních center ve spolupráci s Lékařskou fakultou Univerzity Kwame Nkrumah v Akře. Díky dobré ceně, kterou dostávají za kakao, pěstitelé nemusí zaměstnávat děti (ať už své nebo cizí). Že se to opravdu neděje, kontrolují nezávislí inspektoři i samo družstvo. Přijít o certifikaci FAIR TRADE by pro ně totiž bylo opravdové neštěstí.

Tara Indie

Tara Projects má sídlo v Dillí a zahrnuje 25 skupin místních řemeslníků. Polovina z nich vyrábí ručně tkané vyšivané ozdoby, polštáře, závěsy a další textilie. Někteří pracovníci jako například dvaadvacetiletý Ashok Kumar už ví, jaké to je pracovat pro průmyslové textilní nebo oděvní továrny, a mohou srovnávat. Ashok pracoval v domácí dílně, kde se na zakázku vyrábělo oblečení pro velkou oděvní továrnu v době, kdy výroba v továrně nestáčila pokrýt poptávku ze strany evropských odběratelů: „Museli jsme pracovat ve špinavých zaprášených kůlnách bez oken a bez

světla. Plat byl velmi nízký, přitom jsme pracovali dlouho do noci. V Taře je to jiné – jsou tu pěkné světlé prostory, větráky, používáme roušky proti prachu. Vydělávám víc než předtím a nemusím pracovat přesčas. Navíc máme nárok na dvě delší přestávky denně.“ Ashokův nadřízený, vedoucí řemeslné dílny pan Tiwari, si pochvaluje, že v Taře může uplatnit své vlastní nápady a nemusí jen kopírovat vzory, které mu nadiktují, jako to bylo dřív, když pracoval v průmyslové dílně.

Tara zaměstnává i několik dívek a žen, které by jinak byly zřejmě nuceny hledat si práci v exportních zónách na předměstí. Práce v Taře jim kromě slušného výdělku a dalších výhod dává možnost odejít na placenou mateřskou dovolenou nebo pracovat na částečný úvazek doma.

Pěstitelé z Kuapa Koko o, řemeslníci z Tary a další statisíce výrobců zapojených do Fair Trade mají štěstí – nejsou sice boháči, ale mohou se živit vlastní prací a nemusí přitom rezignovat na svá práva. Miliony jiných lidí tu možnost nemají. Dalo by se říct, že právě to je největší slabinou Fair Trade – nepomáhá všem, nevyřeší situaci v celých odvětvích. Dává šan-

ci „jen“ konkrétním lidem, zástupy ostatních přitom nechává nepovšimnuty.

Přesto snahy Fair Trade nejsou z hlediska celku k ničemu: Fair Trade ukazuje, že obchod může být provozován i s ohledem na lidi a jejich práva. Dokládá, že existuje čím dál početnější skupina spotřebitelů, kteří jsou ochotni připlatit si něco navíc za výrobek, který nepošlapává lidskou důstojnost. V konečném důsledku je to především poptávka, která rozhodne, jestli Fair Trade bude okrajovou záležitostí nebo jestli se z něj stane společenský trend.

Šárka Špačková

Autorka je předsedkyní občanského sdružení Společnost pro Fair Trade a rozvojové uždělávání.

Použité zdroje:

- Fashion Victims. War on Want.
Dostupné z http://www.cleanclothes.org/ftp/06-12-Fashion_Victims.pdf
- Let's Clean Up Fashion. Labour Behind the Label.
Dostupné z <http://www.labourbehindthelabel.org/images/pdf/lets-clean-up-fashion.pdf>
- www.fairtrade.cz
- www.traidcraft.org.uk
- <http://www.divinechocolate.com/about/kokoo.aspx>
- Všeobecná deklarace lidských práv

➔Nuda v Brně aneb příhoda pozdního odpoledne

„Ahoj, jak se máš, co dělá žena, jak se mají rodiče?“ začal obvyklými otázkami kamarád z Afghánistánu svůj telefonát. Budu ho pro tuto chvíli zvat Azis. „Jsem v šalině, všichni se mají dobře, mířím na autobusák a jedu za Tebou do tábora,“ odpovídám stručně. „Já jsem v Brně, můžeme se sejít tady,“ nabízí Azis. Souhlasím a po hodině se setkáváme v příjemné kavárně.

Neviděli jsme se dva měsíce. Azis byl na operaci a pak hned dostal zamítnutí žádosti o azyl z nejvyššího správního soudu, takže dostal výjezdní příkaz. Měl do šestnácti dnů opustit republiku. Řekl jsem mu, ať zažádá o výjimku znovu požádat o azyl (jinak se může žádat až za dva roky). Chvilí po operaci tedy odjíždí do Vyšních Lhot (Přijímací středisko). Výjimku po měsíci dostal a jel zpět do Zastávky u Brna, do Pobytového střediska pro uprchlíky.

„Jsem rád, že Ti tu výjimku dali,“ říká mi a objímáme se. „Já taky,“ říká unaveně. „Jak ses tam měl, jak se k Tobě chovali, volal jsi mamince a bratrům a co vlastně Tvoje další operace?“ vychrlil jsem na Azise svoje otázky.

Azis byl vždy mnohomluvný veselý Afghánec, nechyběl mu šarm a smysl pro humor a zdravé sociální citění. Když se k tomu přidala sympatická tvář a velmi mužná postava, měli jste vidět, co to dělá s dívkami (stačilo být několikrát s ním a mohu to potvrdit). Tentokrát mu ale chyběla i výřečnost i smysl pro humor. Mluvil úsečně, stále přerušovaně.

„No, měl jsem se jakžtakž... Dělal jsem pohovor s někým od vnitra, trvalo to jen půl hodiny... Tlumočník tam sice byl, ale nic neřikal, mluvil jsem česky, bylo to jednodušší... Volali mému doktorovi tady v Brně, aby si potvrdili

můj zdravotní stav... Řekl jim, že je to špatné...“ Azis se na chvíli odmlčel, pokračoval tišším hlasem: „Víš, já nevím, kdy to přijde, ale může to být kdykoliv... Je to vážné, stačí špatný pohyb, nebo aby se v tepně uvolnilo, co nemá, a je konec, bojím se každého dne a dě-

kuji Alláhu, že jsem živý, kdybych byl zdravý, bylo by mi jedno, co se mnou udělají. Teď jsem tady jen proto, že jsem nemocný. Mamince (maminka a bratři jsou v různých zemích EU – pozn. autora) jsem volal, ale neřikám jí všechno, nechci ji zatěžovat.“

„A co Tvá holka, jste ještě spolu?“ Azis jen povzdechl: „Jo, voláme si, ale vídáme se málo.“

„Jak je v táboře? Jsou tam nějakí známí, nebo lidi, s kterými se můžeš bavit?“ ptám se čím dál smutnějšího Azise. „V táboře mám kvůli zdraví speciální pokoj, mám ledničku a televizi na pokoji, zatím bydlím sám, je to dvojlůžák. Ale jinak je to strašná nuda. Vůbec celé je to tady strašná nuda. Podívej. Před operací jsem pracoval, hodně pracoval, však víš. Teď zas

pracovat nesmím ani kvůli zákonu, ani kvůli zdraví, holka se se mnou nebaví, ostatní holky už mě nezajímají. Jsem v Evropě už skoro čtyři roky a pořád se plácám na místě, k ničemu to tady nevede. Teď mohu jen koukat na televizi a ani to mě nebaví, nevím, co se mnou bude. Před půl rokem jsem nechtěl do Afghánistánu, teď bych se vrátil hned, ale tam mě nemá kdo operovat. Tady mě zase nechtějí. Nevím, co mám dělat. Nudím se tu, a to je nejhorší, je to strašné odporné a unavující.“

Povídali jsme si asi dvě hodiny. Bylo mi těžko, když jsme se loučili. Já – na rozdíl od Azise – mám práci, dělám věci, které mě baví, jsem relativně zdravý, žiji v krásném bytě se skvělou ženou, víkendy trávím se svými přáteli po celé republice, chodím plavat, navštěvuji koncerty a kina. Normálně a nenáročně žiji, nenudím se.

Nudy se bojím, je v ní prázdnota a tma, propast, do které padá život. Nenávratně a beznadějně. Tahle propastná temnota polyká mého přítele a já mu mohu pomoci jen z části. Je to nepřijemný pocit. Absurdní je to, že za tento stav nemůže a nemůže jej ovlivnit.

A nejhorší je, že vím, že kdyby dostal šanci, byl by to nejintegrovatější uprchlík na světě. Umí se rychle zorientovat ve všem, co potřebuje. Před rokem jsme hodně počítali s tím, že dostane azyl a on už málem rozjížděl byznys. Je podnikavý, průbojný a je to Řešan, je tedy inteligentní a vynalézavý. Je strašně smutné, že naše migrační politika zničí takto člověku život.

Viktor Jadrný

Autor je spolupracovníkem časopisu PŘES.

➡ Jaká práva budou mít rodinní příslušníci občanů ČR nebo EU v dalším roce?

V současné době leží u prezidenta k podpisu návrh novely zákona o pobytu cizinců.¹ Jednou ze změn je návrh změny § 87h odst. 1 písm. b), na jejímž základě by trvalý pobyt mohl být rodinným příslušníkem občanů České republiky (nebo EU) (dále RP) udělen nikoli po sňatku, ale po uplynutí dvou let nepřetržitého přechodného pobytu cizince na území a zároveň po min. 1 roce toho, co bude rodinným příslušníkem občana ČR nebo EU.

Změna oproti dosavadní úpravě spočívá ve lhůtě, jež musí uplynout, než bude cizinci udělen trvalý pobyt. O přechodný pobyt může RP požádat po sňatku (§ 87b), nebo dříve, pokud zde předtím pobýval za účelem studia nebo zaměstnání nebo jiného účelu.² Ministerstvo při udělování trvalého pobytu vydat povolení k trvalému pobytu z humanitárních důvodů i při nesplnění uvedené lhůty.³ Proti uvedenému návrhu se ozvalo mnoho nevládních organizací a společně podepsaly petici proti návrhu,⁴ již poté předaly symbolicky předsedům komor Parlamentu ČR.

Dopady na cizince ze třetích států původního návrhu byly velice závažné - nebylo zřejmé, zda by RP občana ČR (nikoli občana EU) nepotřebovali povolení za účelem zaměstnání. Tento dopad byl zmírněn konečným zněním novely, když bylo do zákona o zaměstnání prosazeno ustanovení zrovnoprávňující rodinné příslušníky občanů ČR ze třetích států v oblasti zaměstnávání s občany.⁵

Některé nepříznivé dopady ve srovnání se současnou úpravou zůstávají: jsou založeny na rozdílu mezi postavením RP pobývajících zde s přechodným pobytem (ten mohou RP získat hned po sňatku) a těch, kteří mají trvalý pobyt (jej nyní mohli RP získat po sňatku, ale v budoucnu se na ně vztáhne výše uvedená lhůta).

Na co rodinný příslušník s přechodným pobytem právo má a na co nemá:

Oblast:	Přechodný pobyt (§ 87b)	Trvalý pobyt (§ 87h)
Zdravotní pojištění: ¹	Pokud za něj neplatí pojistné stát, zaměstnavatel nebo není OSVČ, nemá možnost hradit si zákonné zdravotní pojištění, <u>pouze smluvní pojištění</u> , které má několik nevýhod - například tu, že je nutné ho uhradit naráz na celou dobu pojištění; tu, že pojišťovna nemocné klienty pravděpodobně nepojistí a další.	Za stejné situace si může sám hradit <u>zákonné</u> zdravotní pojištění.
Dávky státní sociální podpory: ²	Nárok budou mít až po 1 roce ode dne hlášení pobytu v České republice (což může a nemusí být před sňatkem). Na některé dávky (přídavky na děti, sociální příplatek, příspěvek na bydlení) ztratí na jeden rok nárok i občan ČR, protože jeho RP bude společně posuzovanou osobou pro účely stanovení příjmů.	Za stejné situace má stejné postavení jako občan ČR. Pokud splní podmínky pro přiznání dávky, bude mu tato udělena.
Dávky pomoci v hmotné nouzi	RP bude mít za splnění dalších zákonných podmínek nárok na příspěvek na živobytí a na doplatek na bydlení po uplynutí <u>tří měsíců</u> od hlášení pobytu. ³ Pokud ovšem tatáž osoba nedosáhne na příspěvek na bydlení (viz výše státní sociální podpora), <u>nemůže</u> pobírat ani doplatek na bydlení jako pomoc v hmotné nouzi, ledaže by se jednalo o nezletilé nezaopatřené dítě. ⁴ Tím pádem se i zde bude na RP vztahovat lhůta 1 roku.	Na ostatní dávky bude mít právo za splnění zákonných podmínek ihned. Za splnění podmínek podle zákona má nárok na všechny dávky pomoci v hmotné nouzi.
Zaměstnání	Stejné postavení jako český občan (nepotřebuje pracovní povolení, může být v evidenci uchazečů).	Stejné postavení jako český občan (nepotřebuje pracovní povolení, může být v evidenci uchazečů).
Stavební spoření ⁶	Nemůže získat státní podporu na stavební spoření.	Může získat státní podporu na stavební spoření.

Hana Thónová

Autorka je pracovníce SOZE.

¹ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců. Další ustanovení budou vždy citována z tohoto zákona a pokud ne, upozorním, o který předpis jde.

² § 87a, pokud půjde o občana EU; § 42 a násl., pokud půjde o občana tzv. třetích zemí, tedy mimo EU.

³ Návrh § 87h odst. 2: demonstrativně jsou zmíněny tyto případy: péče o **občana EU**, který se nedokáže sám o sebe postarat, nebo pokud žádá o povolení **nezletilé nebo zletilé nezaopatřené dítě** občana ČR nebo EU. To znamená, že zákon umožňuje z humanitárních důvodů udělit trvalý pobyt také dalším rodinným příslušníkům, ale není zatím jasné, jak široce se budou vykládat „humanitární důvody“ a zda bude ustanovení využíváno také pro další humanitární případy a do jaké míry, například pro rodinného příslušníka, který se nedokáže o sebe postarat, ale není občanem EU, nýbrž občanem třetího státu.

⁴ Text petice viz <http://www.diskriminace.info/dp-petice/>

⁵ Uvedenou změnu navrhl Výbor pro bezpečnost, ve kterém se podařilo prosadit některé návrhy nevládních organizací a veřejného ochránce práv.

⁶ § 5 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění.

⁷ Dávkami státní sociální podpory jsou přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, zaopatřovací příspěvek, dávky péčovské péče, porodné, pohřebné.

⁸ § 5 odst. 1 písm. e) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Toto ustanovení sice mluví o „rodinném příslušníku občana EU“, ale jelikož se odkazuje na § 15a zákona o pobytu cizinců, kde je ze systematiky zákona zřejmé, že občan ČR spadá do kategorie občanů EU, na rozdíl od občana o zaměstnanosti, vztáhne se tento bod i na RP občana ČR.

⁹ § 33 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi: „Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí a nárok na příspěvek na bydlení podle zvláštního právního předpisu.“

¹⁰ navrhované znění § 3 odst. 3 zákona o zaměstnanosti

¹¹ § 4 odst. 2 písm. c) zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření.

⇒ knize a cestě

Exilový příběh Franze Werfela

V roce 1941 vyšel v Americe román Franze Werfela *Píseň o Bernardettě*. Kniha byla vydána rovnou v několika jazycích a záhy se stala jednou z nečtenějších knih německé exilové literatury. Román zpracovává známou látku o zjevení Panny Marie prosté dívce Bernardettě Sourbirousové v roce 1858 v Lurdech. Právě Lurdy byly jednou z mnoha zastávek na útěku Franze Werfela před nacismem. Zde, na tomto nejznámějším mariánském poutním místě, kde bylo nevysvětlitelně vyléčeno mnoho nemocných, složil Franz Werfel slib: Podaří-li se mu zachránit si život a dostat se v pořádku do Ameriky, která se měla stát jeho konečným exilovým útočištěm, napíše o Bernardettě román.

Exilová literatura tvoří významnou kapitolu německých literárních dějin. V třicátých letech, po převzetí moci Adolfem Hitlerem, odešla značná část německých spisovatelů do zahraničí, neboť se odmítala přizpůsobit novým poměrům. K nejznámějším patří například bratři Thomas a Heinrich Mannovi. Nepohodlné knihy byly nacisty zakazovány a likvidovány. V horším případě byli likvidováni i jejich autoři. Spisovatel Franz Werfel měl více předpokladů pro takový neutěšený osud – v neposlední řadě proto, že pocházel z ortodoxní židovské rodiny.

Stejně jako Franz Kafka, Max Brod nebo Egon Erwin Kisch patřil Franz Werfel k hlavním představitelům pražských německy píšících autorů. První díla tohoto autora byla ovlivněna expresionismem (sbírka *Přítel světla* nebo novela *Ne vrah, zavražděný je vinen*). Werfel napsal několik básnických sbírek, později se věnoval próze. Psal povídky (např. *Smrt maloměstáka*, *Bleděmodré ženské písmo*), dramata (např. *Pavel mezi Židy*, *Kozlí zpěv*) i romány. Z Werfelových románů, mezi které patří například *Jeremiáš* (*Slyšte hlas*) nebo *Verdi*, je patrně nejvýznamnější *Čtyřicet dnů Musa Dagh*, líčící genocidu Arménů v době první světové války. Román *Barbora nebo-li zbožnost* byl inspirován Werfelovými zážitky, mimo jiné i vzpomínkami na českou chůvu, jež výrazně ovlivnila Werfelův příklon ke křesťanství. Dalším románem, v němž se tento příklon ještě výrazněji odráží, je právě *Píseň o Bernardettě*. Kniha, kterou Werfel napsal jako vyjádření díky za šťastné dosažení cíle své strastiplné cesty.

V době, kdy se začala jeho pouť a boj o přežití, žil Werfel se svou manželkou Almou Mahlerovou, vdovou po slavném skladateli Gustavu Mahlerovi, ve Vídni. Psal se rok 1938 a tehdy osmačtyřicetiletý Franz Werfel žil v Rakousku již dvacet let. Zůstal zde po konci první světové války a považoval již Vídeň za svůj domov. Tento domov se však v oné době začal stávat pro Werfela smrtelnou pastí. Toho, že již nebude moci žít ve Vídni, si byl Werfel vědom: „Dnes, v neděli 13. března, mi srdce puká bolestí, přestože Rakousko není mou vlastí. Dome u Breitensteinu, kde jsem pra-

coval dvacet let, což už tě nikdy neuvidím? Lépe mlčet!“ Ten den, 13. března 1938, bylo ve Vídni oficiálně vyhlášeno připojení Rakouska k Říši. Franz Werfel byl naštěstí zrovna na Capri. Od této chvíle začal jeho exil a hledání nového, bezpečného domova.

Jedním z prvních zastávek na Werfelově cestě byly města Londýn a Paříž. Krátce po svém příjezdu do Paříže zasáhla Werfela smutná zpráva – zemřel jeho přítel, rakouský dramatik a prozaik maďarského původu Ödön von Horváth, který se toho času také zdržoval v Paříži, rovněž na útěku. Horváthova smrt však byla velmi neobyčejná a dodnes budí řadu otázek.

Před svým odjezdem do Francie se Ödön von Horváth ptal kartářky, zda je cesta do Paříže dobrým rozhodnutím. Kartářka řekla, že ano,

Franz Werfel.

Zdroj: internet

ale doporučila spisovateli určitou dobu po příjezdu do Paříže neopouštět hotel. Horváth, který varování osudu rozhodně podcenit nechtěl, pro jistotu nevycházel z hotelu mnohem delší dobu, než jakou mu věštkyň poradila. Jednoho slunečného dne však přece jen vyšel... a bylo to naposled v jeho životě. Na Champs-Élysées byl Horváth smrtelně raněn padající větví kaštanu. Větev se údajně ulomila po zásahu bleskem. Bleskem z čistého nebe, doslova, nikoliv metaforicky. Horváth šel tehdy na schůzku, která se týkala zfilmování jeho románu „Mládí bez Boha“, díla, které bylo národním socialistům více než nepohodlné. Na schůzku s režisérem, rovněž německým emigrantem Robertem Siodmakem, však již nedošel. „Podivná smrt...“ pravil Franz Werfel ve své řeči nad hrobem přítele.

Se smrtí svých přátel se Werfel setkával i později. Mnozí německy píšící spisovatelé, kteří si stejně jako Werfel vybrali pro svůj exil Francii – konkrétně město Sanary-sur-Mer, které se stalo jejich centrem – neunesli sílící

tlak a po kapitulaci Francie a vpádu německých vojsk si brali dobrovolně život. Byli mezi nimi například spisovatelé Walter Hasenclever, Ernst Weiss či Walter Benjamin.

Podobné události nijak neprospívaly již tak velmi chatrnému zdraví Franze Werfela, který nedlouho předtím prodělal srdeční infarkt. Situace byla velmi tíživá, neboť nebylo zcela jisté, kde by měl Werfel hledat zastání. Již dříve, hned po zaútočení Německa na Polsko, nařídila francouzská vláda internaci Němců a všech cizinců. Německy mluvící cizinci byli podezřelí ze sympatií k nacismu. Přestože měl Werfel českou státní příslušnost, byl opakovaně podrobován mnoha výslechům, které jej velmi vyčerpávaly, jeho zdravotní stav se horšil. Navíc Německo požadovalo jeho vydání – na seznamu gestapa zaujímal Werfel jedno z předních míst.

Obsazování Francie německými vojsky zdvihlo obrovskou vlnu uprchlíků, kteří putovali na jih z již zabraných území. Tehdy začala také nejnebezpečnější etapa útěku manželů Werfelových. K smrti unavení a zoufalí dorazili 27. června 1940 do pyrenejského města Lurdy. Zde se jim po čase podařilo nalézt ubytování, které potřebovali kvůli čekání na povolení k pokračování v cestě do Marseille. Čas v Lurdech strávil Werfel studiem materiálů o dívce Bernardettě – čtením knih, navštěvováním archivů a prohlížením dokumentů. Pozoroval také poutníky a sám chodil pít z léčivého pramene. Posléze dospěl k názoru: mohou-li být lidé uzdravováni ze svých nemocí, snad by mohl být také on „uzdraven“ ze svého nynějšího utrpení. Tehdy se v něm zrodilo rozhodnutí napsat o Bernardettě román, bude-li zachráněn před hrozcícím nebezpečím.

Po obdržení potřebných povolení zbýval vyřešit další problém: jakým způsobem se dostat přes hranice do Španělska. Postupně bylo upouštěno od různých návrhů – vydávat staršího, kulatého pana Werfela za propuštěného vojáka by nemuselo být příliš věrohodné. A předstírat, že je mnichem, bylo posléze zamítnuto také. Útěku přes hranice, který organizoval Varian Fry, zakladatel pomocného výboru „Emergency Rescue Committee“, se účastnil i Heinrich Mann se svou ženou Nelly. Dne 12. září 1940, krátce po východu slunce, se vydala skupinka vlakem do Cerbere. Do pohraniční stanice Port-Bou vedla prudká pěšina. S hrůzou pozoroval nemocný Werfel horu, tyčící se před ním a sténaje upozorňoval na to, že je pátek třináctého. „Dnes je nešťastný den... Neměli bychom raději počkat do zítřka...?“ I přes Werfelovu slabost a stáří Heinricha Mana (bylo mu již téměř sedmdesát let) se přechod přes Pyreneje nakonec podařil.

Přes Barcelonu a Madrid dospěli manželé Werfelovi a manželé Mannovi do Lisabonu, který byl toho času plný emigrantů. 4. října 1940 opustili Alma a Franz Werfelovi na řeckém parníku „Nea Hellas“ evropskou pevninu. Plavba probíhala klidně. Ještě na palubě napsal

Werfel svým rodičům, kteří museli zůstat v Evropě: „Tato loď je plná osudů, které ty naše hrůzou dalece předčí. Neštěstí je zde tak všeobecné, že si člověk sám nesmí stěžovat...“ 13. října dorazila loď ke břehům Ameriky.

Dalo by se říci, že exilový příběh Franze Werfela skončil dobře. V New Yorku se Werfel šťastně shledal se starými přáteli. Překlad jeho románu „Zpronevěřené nebe“ se prodával velmi dobře. Ve svém novém domě v Los Angeles se začátkem roku 1941 pustil do psaní svého lurdského románu, který byl po svém

vydání rovněž velmi úspěšný. Avšak přicházely i nešťastné dny. Po přepadení Pearl Harboru se situace emigrantů v Kalifornii zhoršila. Mnoho z nich začalo být sledováno tajnými agenty. Franzem Werfelem otrásla v té době sebevražda dalšího přítele – tentokrát jím byl spisovatel Stefan Zweig. Tato dobrovolná smrt se stala jakýmsi symbolem více či méně rezignujících emigrantů.

Za peníze utržené prodejem bestselleru Píseň o Bernardettě se později Werfel přestěhoval do domu v Beverly Hills, kde psal další

díla – mimo jiné i s tematikou emigrace. Pobyt v Americe byl sice pro Werfela šťastným, avšak ne příliš dlouhým obdobím. V neděli 26. srpna 1945 jej našla jeho žena Alma mrtvého na podlaze pracovny, vedle stolu, na němž ten den připravoval výbor svých nejoblíbenějších básní. Pohřben byl Werfel – podle svého přání – s růžencem v ruce a medailonkem z Lurd na krku.

Jana Mistrová

Autorka je studentka FF MU.

➡ Lesk a bída valašského hejtmana

Takovou kariéru Česko ještě nezažilo. Loni byl jen vsetínským starostou a od té doby se stal senátorem, předsedou malé, leč vlivné politické strany, ministrem a místopředsedou vlády. Jiří Čunek jako by v praxi naplnil dnes již legendární slova Václava Klause o tom, že kdo se nefláká, stihne všechno. Azároveň ukázal, že na pohled zatuchlé a ospalé Česko je netušeným politickým Klondikem.

Jiří Čunek však toho stihnul ještě daleko víc. Pokud jde o jeho slavné úplatkářské aféry, zdržme se komentáře, neboť ověřitelné informace jsou veřejnosti úspěšně zatajeny. Nicméně fakt, že díky zastavení jeho stíhání z nejvyšších míst nedostal Jiří Čunek možnost očistit se před nezávislým soudem, neprospívá důvěryhodnosti a dobré pověsti jeho ani české demokracie, kterou paradoxně různé celosvětové politologické přehledy hodnotí překvapivě vysoko. Na druhé straně proč ne – v naší demokracii je zlobivý státní zástupce pouze decentně odvolán a nahrazen poslušnějším, v takovém Rusku či leč jaké zemi Latinské Ameriky by podobný „otvažný malčik“ asi nejspíše „zahynul nešťastnou náhodou při autonehodě“, tedy nač si vlastně stěžovat. Na rozdíl od všeobíhajících obhájců všech proti všem nehodlám diskutovat ani o vystěhování vsetínských Romů, jelikož i o tom vím velmi málo – nechť jsou v této věci slyšeny spíše hlasy dobrých vsetínských sousedů, kteří znají celou záležitost z každodenní zkušenosti. Nicméně na jedno můžeme vzít jed – za svůj slavný výrok o opálených lidech, kteří dělají binec na náměstí, by se třeba v takové Americe, která zdaleka není andělským rájem neposkvrněné politické dokonalosti, Jiří Čunek musel odporoučet do druhého dne. A navěky věků by tam zůstal znemožněn nejen mezi salonními liberály na politicky korektních pobřežích, ale nepochybně i mezi těmi pověstnými „burany“ a „vidláky“ na Jihu či Středo západě. V Čechách je však veřejným hrdinou a úspěšně přežívá všechny průšvihy včetně toho s brusselskými penězi. Zatímco zelená ministryně Kuchtová, kterou s Čunkem spojoval nedostatek manažerských schopností, ale výraz

ně ji od něj odlišovaly vnitřní poctivost a inspirativní reformní ideje, musela odejít, Jiří Čunek zaručeně přežije i toto.

V mnoha ohledech má Jiří Čunek blízko ke korutanskému hejtmanu Haiderovi, třebaže ten by ve svém usedlém Rakousku vsetínskému starostovi mohl jeho raketový vzestup jen tiše závidět. A pak je zde ještě nikoliv zanedbatelný rozdíl v tom, že Haider si na prosazování svých populistických, ne-li krypto fašistických názorů musel založit vlastní stranu, jelikož se s ním nikdo moc bavit nechtěl, kdežto Jiří Čunek úspěšně vplul do strany tak křesťanské, že nesnese ani státem požehnané soužití dvou chlapů nebo šluk trávy. Jak se však s křesťanstvím slučuje generalizující urážení celých skupin lidí, to je otázka, na niž bychom marně hledali odpověď jak v teologii, tak v politologické teorii. I když

úhony. Nikoliv však Česko, jehož stát se stále teprve pracně buduje po padesáti letech kolaborace, korupce, ideové prostituce a nebetýchných podvodů a zločinů spáchaných na vlastních občanech domácími i cizími vládami. Jiří Čunek nepochybně může být dobrý starosta či regionální politik, pokud však se svými lokálními obzory vstoupí do vysoké politiky, znamená to katastrofu. Pak mu opravdu nezbyvá nic jiného než suplovat do očí bijící průměrnost a absenci jakýchkoliv velkorysejších politických idejí nedůstojným populismem. Právě lidé typu Jiřího Čunka, kteří tvoří v české politice naprostou většinu, způsobují, že navzdory všem svým dobrým předpokladům a kulturní historické tradici je Česko, země již od raného středověku pevně svázaná s evropskou civilizací, o dost kroků vzadu za většinou Evropy – a to včetně těch zemí, s nimiž jsme v novodobých dějinách sdíleli podobný úděl a můžeme se tudíž plně srovnávat. Zatímco první československý prezident si dal tu práci, aby se naučil jazyky všech národnostních skupin nově vzniknuvší republiky včetně romštiny, současní politikové některé etnické skupiny mezi svými vlastními občany nepokrytě a veřejně urážejí a ostrakizují. Zatímco Slovinci již mají euro a pobaltské státy věkem i duchem mladé vlády vzdalující své země obdivuhodným tempem od pachutě postsovětského světa, v čele naší země stojí politikové a pseudointelektuálové okresního formátu,

v lidové straně, kterou kdysi slušný pragmatik Josef Lux docela úspěšně pozvedl z kolaborantského bolševického marasmu, je dnes možné asi vše, třeba včetně ne tak dávného působení zaslužilého vyhazovače cizinců a spolutvůrce pověstného (proti)cizineckého zákona, který to dotáhl na náměstka ministra vnitra a pak dokonce na ředitele Charity. Ostatně buď jak buď, stále jsou na tom lépe než komunisté, kteří se nechají v parlamentu reprezentovat surovými normalizačními bachaři.

Tak trochu je mi však líto Česka, o němž si spolu s Catullem mohu říkat, že nenávidím a miluji. Zavedené, usazené a klidným blahobytem znuděné Rakousko si tragikomické extrémy typu Haidera mohlo nejen dovolit, ale nakonec je vcelku úspěšně přestálo bez větší

schopni ani uchovat demokratické standardy, ani dosáhnout konsensu v těch nejdůležitějších společenských otázkách. Je-li konsensu kdy dosaženo, pak pouze v situaci, kdy je jím podmíněno zachování společně sdíleného koryta, jako např. v případě současné vlády, k jejíž trvalé udržitelnosti legračně přispívají i kdysi rebelující a nekonformní Zelení.

Ve středověku by podobní lidi označili nemilosrdným termínem zemský škůdce. Naskytá se však otázka, zda-li v parlamentní demokracii nejsou zemskými škůdci více ti, pro něž jsou podobní lidé velkohubých slov a malých činů hrdiny.

Lubor Kysučan

Autor působí na FSS MU a FF UP.

➔ Poradenské a informační centrum pro mladé migranty

Uljana přijela za svou matkou z Ukrajiny v září, tedy na začátku školního roku. Matka zde již dva roky pracuje, Uljana chtěla doma dodělat základní školu a teprve pak za ní přijet studovat školu střední. Bohužel opomněly, že na naprostou většinu českých středních škol se dělají přijímačky už na jaře a že bez předchozí jazykové průpravy v češtině je velmi těžké se okamžitě po příjezdu zapojit do vzdělávání.

Pokoušeli jsme se o to, aby Uljanu přijala do 9. ročníku některá z pražských základních škol (aby se naučila česky a ve škole ji pomohli s přípravou na přijímací zkoušky), což se záhy ukázalo být nereálné vzhledem k tomu, že Uljana už povinnou školní docházku dokončila a měla o tom doklad. Nezbylo tedy, než ji nabídnout zapojení do našich kurzů češtiny, případně dobrovolníka, který by se s ní připravoval na přijímačky na jaro příštího roku.

Toto je jeden z typických případů, které s kolegy řešíme v našem Poradenském a informačním centru pro mladé migranty.

Občanské sdružení META jsme s dvěma kolegyněmi založily v prosinci roku 2004. Předtím jsme všechny tři pracovaly jako sociální pracovníce v Poradně pro uprchlíky a všechny jsme pravidelně dojížděly do uprchlických táborů. Často jsem byla svědkem toho, jak sociální pracovníce v táborech řeší s rodiči situaci, kdy rodiče odmítali posílat své děti do školy. Děti, na které se vztahovala povinná školní docházka. Často jsem se ale i setkávala s dětmi či spíše už mladými lidmi, kteří povinné školní docházce již nepodléhali, a většinou to pro ně znamenalo, že už do školy nechodili. Dost často se totiž stávalo, že neměli informace o tom, že zde mohou studovat zdarma za stejných podmínek jako jejich čeští vrstevníci (pokud by tedy studovali v češtině), nevěděli, kde takové informace získat a jak s nimi následně naložit.

To byl jeden z motivů založit organizaci, která by se zabývala vzděláváním. Měly jsme pocit, že je potřeba nabízet mladým cizincům informace o tom, že mají možnost, tzn. příležitost zde studovat, a různými formami je v této příležitosti podporovat. Ať už se pak v budoucnu z vůle vlastní či někoho jiného rozhodnou zde zůstat či nikoliv. S lepším vzděláním (a za souhry mnoha dalších okolností samozřejmě) si pak snáze najdou dobrou práci, což je pro život kdekoliv poměrně výhodná výchozí situace.

V září 2006 jsme otevřeli Poradenské a informační centrum pro mladé migranty, kde nabízíme kromě sociálního poradenství i další doplňkové služby, například individuální či skupinové doučování, přípravu na různé typy zkoušek či kurzy češtiny a angličtiny. V těchto našich doplňkových službách (kromě kurzů češtiny) hrají hlavní roli dobrovolníci, kterých máme v současnosti kolem deseti.

Koncem roku 2006 jsme ve spolupráci s dvěma externími sociology provedli průzkum potřeb a bariér mladých migrantů v jejich přístupu ke vzdělání. Z vlastní zkušenosti jsme sice měli pocit, že ze strany cizinců bude o naši službu zájem a představu o tom, jak by měla naše služba vypadat, nicméně jsme si to potřebovali potvrdit a zároveň konkrétněji zjistit, co přesně by naši potenciální klienti potřebovali. Průzkum probíhal formou řízených rozhovorů, a to jak skupinových, tak individuálních. Do jednotlivých skupin byli zařazováni respondenti podle toho, zda se jednalo o žáky základní školy, studenty střední či vysoké školy, nestudující, rodiče mladých migrantů a v jedné skupině se sešli tzv. odborníci, to jest zástupci nevládních organizací a vzdělávacích institucí.

Z analýzy těchto rozhovorů vyplynulo několik údajů.

Asi žádným překvapením nebyl fakt, že největší překážkou ve vzdělávání je pro cizince

nedostatečná znalost češtiny jako vzdělávacího jazyka.

Jako další problém určovali respondenti průzkumu nedostatek informací o tom, jak funguje český vzdělávací systém, stejně jako nedostatek informací, kde tyto informace získat, což je způsobeno řídkými sociálními sítěmi, které zde mají cizinci vybudovány v porovnání s těmi, ve kterých se pohybují jejich čeští vrstevníci.

Co se týče typu pobytu, tak ten hraje roli spíše psychologického rázu, například u žadatelů o mezinárodní ochranu je poměrně silný pocit dočasnosti jejich setrvání na našem území, který jim brání v tom, aby vůbec něco studovat začali.

Nikomu nic neusnadňuje rovněž skutečnost, že úřední postupy související s pobytem cizinců v ČR jsou v mnoha oblastech, tedy i ve vzdělávání, často více či méně proměnlivé. Konkrétně můžeme zmínit například proces nostrifikace dokladů o dosaženém vzdělání, kde se postup liší podle místa, kde cizinec žádost podá, úředník daného školského odboru příslušného krajského úřadu může celou proceduru dost ovlivnit...

Tyto okruhy problémů, které účastníci průzkumu identifikovali jako hlavní překážky ve svém vzdělávání v ČR, jsou tytéž problémy, se kterými se teď naši klienti na nás obracejí.

Naše klienty můžeme rozdělit do několika skupin. Kritériem není druh pobytu, ale spíše motivace mladého cizince, případně motivace jeho rodičů. První skupinu tvoří neplnoleté děti, za které se na nás obracejí jejich rodiče.

Další skupinou jsou rovněž neplnoletí cizinci, kteří ovšem česky vládou lépe než jejich rodiče (ti případně neumějí vůbec) a o své vzdělání se starají sami.

Neplnoletí tvoří ještě jednu skupinu našich klientů, a to jsou nezletilí žadatelé o meziná-

Doučování mladých migrantek.

Foto: archiv o. s. Meta

rodní ochranu bez doprovodu zákonného zástupce. V jejich případě se na nás obrací buď rovněž sami cizinci nebo jejich vychovatelé a sociální pracovníci.

Významnou skupinou jsou již dospělí mladí cizinci, kteří se chtějí buď hlásit na vyšší odbornou či vysokou školu nebo chtějí dodělat již v zemi započaté vysokoškolské vzdělání.

Poslední skupinou jsou cizinci, kteří mají vzdělání dokončené a chtějí začít pracovat, od nás potřebují pouze pomoci s uznáním rovnocennosti diplomu, případně s češtinou. Ta je ostatně žádaná od všech klientů bez rozdílu věku či dosaženého vzdělání.

Proto bych se o ní chtěla zmínit obsáhleji. Poptávka po kurzech češtiny dost výrazně ovlivnila rozvoj našich aktivit v tomto roce, původně jsme nechtěli vytvářet vlastní kurzy, ale uspokojovat poptávku klientů nabídkou kurzů ostatních nevládních organizací či škol, které si vytvářejí vlastní kroužky na doučování češtiny. Tato představa se záhy ukázala být velmi naivní, protože většina kurzů NNO se uskutečňuje v rámci již probíhajících pro-

jektů, tedy zařazení do nich není často možné. Kurzy, které si školy organizují samy, jsou zase téměř výhradně určeny pro žáky základních škol.

Problematika výuky češtiny jako cizího jazyka je obecně velmi zajímavé téma, existuje nepřehledné množství učebnic a metodik, s každým novým projektem nějaké NNO na pracovní integraci cizinců jsou spojeny kurzy češtiny a taky vývoj nové metodiky. I to byl vlastně jeden z důvodů, proč jsme se do této oblasti nechtěli pouštět, nicméně se ukázalo (lépe řečeno potvrdilo, neboť nelze předpokládat úspěšné studium v České republice bez znalosti českého jazyka), že aby vedlo naše sociální poradenství k nějakému výsledku, je nutné ho doplnit kurzy českého jazyka. V současné době tedy máme dva kurzy, každý probíhá dvakrát týdně, což se nám sice vůbec nejevilo jako dostačující pro někoho, kdo chce například skládat přijímací zkoušky na právnickou fakultu, ale nedostačující jsou v tuto chvíli hlavně naše finanční a prostorové možnosti.

Především v souvislosti s kurzy češtiny jsme museli začít řešit zajímavý problém. Dost často k nám totiž chozí zájemci o kurzy, kteří věkově neodpovídají naší cílové skupině. Tu máme vymezenou věkem 16 – 30 let. Do budoucna chceme spodní hranici úplně zrušit (snad ponecháme pouze nutnost, aby náš případný klient byl již nějakým způsobem zapojen do vzdělávacího procesu...). Těžší je určení horní hranice. Plný název naší organizace je totiž META – Sdružení pro příležitosti mladých migrantů. Nicméně i když například Státní koncepce v oblasti dětí a mládeže na období 2007-2013 si jako cílovou skupinu své koncepce definuje lidi od 15 do 30 let, je těžké vymezit, kdy přestává být člověk mladým, a ještě těžší je pak někomu tvrdit, že on už to rozhodně není. Zatím nejstarším mladým cizincem v jednom z našich kurzů byla šestasedmdesátiletá paní (věk jsme zjistili až po skončení kurzu.....).

*Zuzana Vodňanská
Autorka působí v organizaci META.*

Kampaň Bezpečí pro uprchlíky

Kampaň má za sebou méně aktivní období, ale i tak je o čem psát. Akcí, které se uskutečnily, bylo poskrovnu, nicméně byly to akce vydařené.

První, kterou bych rád vyzdvihl, byl Mikuláš pro uprchlíky na Biskupském gymnáziu. Celou logisticky náročnou akci zorganizovali dobrovolníci, zejména však dobrovolnice z Biskupského gymnázia, Barbora Zavřelová, Klára Vagundová, Martina Horová a další. Asi dvě desítky malých a větších uprchlíků a uprchlic dojele ze Zastávky u Brna v doprovodu do Brna na BiGy. Tam je čekala velká spousta aktivit. Výtvarná dílna, tělocvična, fotbal a pak hlavně večerní nadílka od Mikuláše, kterého z jedné strany hlídal čert a z druhé anděl. To neříkám jen tak, ale proto, že je nutné si uvědomit, že tato trojice je samozřejmost pro nás, ale ne pro ty, pro které byla akce uspořádána.

Na místě totiž byly děti z Iráku, Kazachstánu, Čečenska, Palestiny, Běloruska, Arménie atd. Problém nastal třeba v momentě, kdy děti měly zpívat Mikulášovi písničku, aby dostaly balíček s dobrotami.

Děti, které byly z muslimských a navíc hodně tradičních hodiny, nesměly zpívat. To, jsme samozřejmě věděli a zpívat jsme je ani nenutili, ale musely říci básničku. Což už problém není. Některé děti to zvládly, ale některých se dotklo to, že jsou vyřazené ze společně prožívané radostné chvíle. Bylo to tak hluboké zasažení, že děti začaly hystericky plakat. Dalo hodně práce, než se podařilo vytvořit takovou atmosféru, takový most, který by nás opět spojil.

Opět tuto situaci nepopisuji jen tak. Vezměme ji jako modelovou. Člověk v cizí společnosti, který se cítí hluboce rozdělen od všeho, co jej obklopuje. Co se má stát? Má se přizpůsobit? Máme se přizpůsobit my? Má se vrátit? Co když

Mikulášská akce pro děti žadatelů o azyl na Biskupském gymnáziu v Brně.

Foto: Ondřej Zvěřina

nemůže? Tyto a další podobné otázky si klademe při naší práci často. A zdá se mi, že odpověď na ně je jakýsi proces, který není vůbec jednoduchý. Zachycení tohoto procesu jsou věnovány různé články v tomto časopise.

Další akce, které jsme uskutečnili, byly zejména workshopy na školách. Workshop spočívá v tom, že se simuluje útěk ze země před hrozícím válečným konfliktem. Klíčový moment hry, která má následně vybudit živější debatu, je setkání skupiny studentů s celníkem. S ním se mají domlouvat na tom, zda je pustí do země, nebo ne. Závisí jen na celníkovi a na schopnosti právě potřebných, zda je vpustí a poskytne jim ochranu.

Vždy se po semináři studentů ptám, co je podle nich na hře reálné a co nikoliv. Na jed-

nom z poledních workshopů mi jedna studentka s jistým opovržením řekla, že ta hra je nevěrohodná v tom, že už jsme přece v Shengenu, a tak žádní celníci nejsou a že když je z EU, tak přece hranicemi projíždí bez problémů. Dost mne to zarazilo a musel jsem trochu vysvětlit, že EU je jen kousek Země a že jinde hranice ještě pořád jsou.

Vstupujeme do nové éry, kdy studenti nejen nevědí o tom, co to byl komunismus, ale nevědí, že existují hranice. Žijí tady a teď. Budiž jim přáno, jsou nevědomí, a tedy svým způsobem šťastní.

*Radim Ošmera
Autor je dobrovolník kampaně
Bezpečí pro uprchlíky.*

➔ Středoškoláci se musí toleranci učit

Středoškoláci a středoškolačky jsou výrazně ovlivněni předsudky. Ukázal to průzkum, který na podzim roku 2007 nechala vypracovat společnost Člověk v tísni ve spolupráci s výzkumnou agenturou NMS v rámci projektu Ravnost je cool!

Podle výsledků výzkumu mají studenti velmi špatný vztah k Romům. K těm se negativně staví tři ze čtyř dotázaných a jsou tak čtvrtou nejhůře hodnocenou skupinou po drogově závislých, věznicích a prostitutkách. Problémy romské menšiny přisuzují její neschopnosti přizpůsobit se naší společnosti. Téměř polovina dotázaných

vyjádřila názor, že by stát měl pro Romy zřít speciální školy, protože v běžných školách výuku nezvládají. Zároveň se ale dvě třetiny studentů o Romech dozvídají jen zprostředkovaně – pomocí informací v médiích nebo při debatách se svými kamarády, rodiči a učiteli.

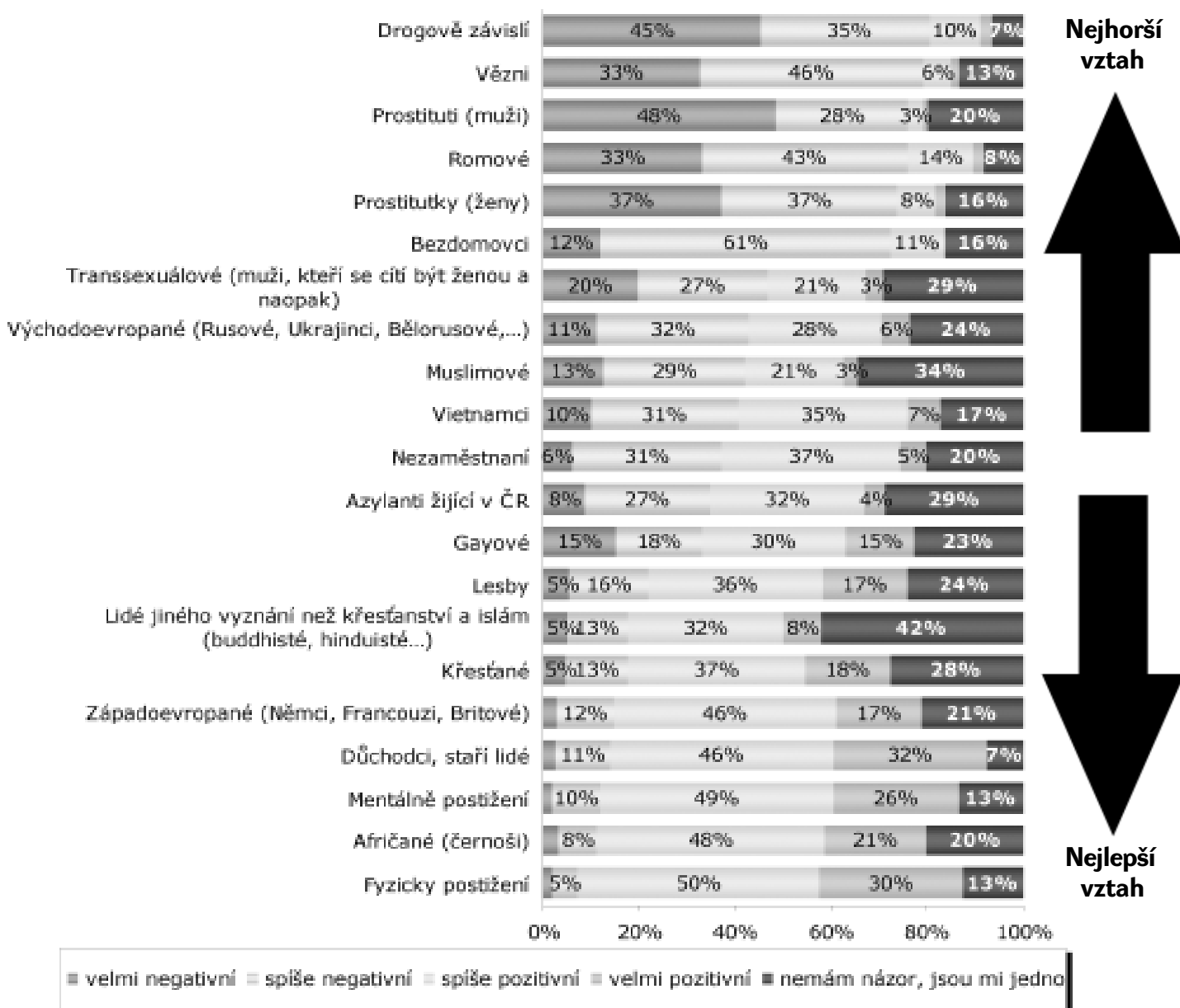
Mezi „neoblíbené“ patří i další etnické menšiny. Jsou mezi nimi nezanedbatelné skupiny cizinců, kteří u nás dlouhodobě žijí – lidé pocházející z východoevropských států a Vietnamu.

Negativní vztah vyjádřili studenti také k prostitutkám a prostitutkám. U převážné

většiny dotázaných je negativní názor na prostituci, transsexuály a také muslimy formován především prostřednictvím médií. Velký počet mladých lidí reaguje negativně také na lidi bez domova a převládá názor, že bezdomovci si mohou za svou špatnou situaci sami.

Naopak pozitivně hodnocení byli mentálně a duševně postižení lidé, Afričané a senioři. Celkem se do dotazníkového šetření zapojilo 1 685 respondentů ze všech typů středních škol (tj. gymnázií, SOU, SOŠ a SŠ) z celé České republiky. Většině z nich bylo více jak 17 let.

V České republice žijí různé skupiny lidí. Jaký vztah máte k lidem uvedeným níže v tabulce?

Více jak tři čtvrtiny mladých lidí se nicméně domnívá, že v české společnosti k diskriminaci nedochází. „Právě názor, že Romové by měli být zařazováni do speciálních škol ale ukazuje spíše na to, že si studenti středních škol často neuvědomují, že může jít o diskriminační praktiky,“ uvedl Igor Blaževič, ředitel festivalu Jeden svět a projektu Rovnost je cool!, v jehož rámci se průzkum uskutečnil. „O nedostatku informací o minoritních skupinách obyvatel svědčí také postoj respondentů k muslimům. Více jak třetina dotázaných totiž uvedla, že o této skupině nepřemýšlejí, že na ni nemají názor,“ doplňuje Blaževič.

Rovnost je cool?

Projekt společnosti Člověk v tísni Rovnost je cool! využíval dokumentárních filmů a sociálních spotů při vzdělávacích aktivitách a informačních kampaních. Jeho cílem bylo zvýraznit pozitivní vnímání jinakosti a prezentovat ji jako přínos pro moderní demokratickou společnost i pro jednotlivce v každodenním životě. Zároveň chtěl studentkám a studentům umožnit diskuzi o často opomíjených tématech, které se mohou týkat i jich samotných. A v neposlední řadě motivovat zejména mladé lidi k uvědomění si, že hodnoty jako rovnost, otevřenost a tolerance je obohacují a posilují.

Člověk v tísni má se vzdělávacími aktivitami a prací se studenty základních a středních škol dlouholetou praxi. „Z našich zkušeností jednoznačně vyplývá, že mladí lidé potřebují o problému diskutovat a osahat si ho. Klasická výuka vedená učitelem před tabulí jim nemůže poskytnout dostatek podnětů pro hlubší zamyšlení - vždy to bude pouze přednáška,“ říká Ludmila Součková, koordinátora vzdělávacího projektu Jeden svět na školách. Jeho osvědčeným způsobem jak studenty zaujmout a závažná témata představit je využití audiovizuálních prostředků a následné rozvíjení tématu prostřednictvím projektů, do kterých se studenti mohou aktivně zapojit. „Tento postup studentům pomáhá pochopit daný problém v širších souvislostech a motivuje je k hledání dalších informací,“ vysvětluje Součková.

Multikulturní fotbalové utkání.

Foto: www.klubhanoi.cz

Vzdělávací projekty společnosti Člověk v tísni se vedle problémů, jako je například rozvojová spolupráce nebo ochrana lidských práv, významně věnují právě jinakosti a minoritám všeho druhu. Společnost organizuje semináře pro učitele, věnuje se také přípravě metodických materiálů a publikací, které mají pedagogům usnadnit přípravu zajímavé a interaktivní hodiny. V souvislosti se školskou reformou a zavedením interkulturního vzdělávání do osnov je o tyto produkty velký zájem. Například do zmiňovaného projektu Jeden svět na školách, který nabízí dokumentární filmy, spoty, ukázky filmů a vysílání jako běžnou didaktickou pomůcku, se již zapojilo přes 2300 středních a základních škol.

Nedávný výzkum o postojích středoškolských studentů k různým minoritám potvrdil, že podobné projekty mají smysl. Člověk v tísni se jim proto chce věnovat i nadále. „Výsledky výzkumu při vytváření nových materiálů zohledníme. Důležitá je z našeho pohledu práce nejen s mladými lidmi, ale také se samotnými pedagogy, kteří postoje

studentů a studentek ovlivňují a mohou je pozitivně formovat,“ říká Součková.

Kde berou informace

Zajímavým aspektem při vytváření postojů mladých lidí k minoritám je způsob, jakým se o těchto skupinách dozvídají. Sami respondenti výzkumu vnímají osobní kontakt jako nejdůležitější zdroj informací. Ten ve většině případů také podporuje pozitivní postoj, podobně jako diskuse s přáteli, v rodině či ve škole. Pokud danou skupinu studující nezna- jí osobně, získávají informace z diskusí nebo důvěřují médiím. Nejvíce diskutovanými skupinami jsou Romové, Vietnamci či drogově závislí. U těchto skupin diskuse nicméně podporuje vytváření negativních postojů. Patrný je zde vliv předsudků a stereotypů zažitých ve společnosti.

Pro více než polovinu dotazovaných jsou jediným zdrojem informací média. V některých případech jsou postoje dotázaných dokonce formovány výhradně prostřednictvím médií. Je tomu tak v případě prostitutů (77 %), transsexuálů (67 %), muslimů a prostitutek (66 %), ale také například azylantů žijících v ČR. Ačkoli jen malé procento dotázaných zná příslušníky těchto skupin osobně, jejich vztah k nim je spíše negativní. Informace v médiích vyhledávají více chlapci, zatímco dívky o těchto tématech spíše diskutují.

„Za velký potenciál při formování pozitivních postojů považujeme nejen nejrozumnější vzdělávací projekty podporující toleranci a respekt na školách, ale také pozitivní vliv médií, která se budou objektivně zabývat otázkami menšin a diskriminací ve společnosti“ uzavírá Blaževič.

Pracovnice a pracovník sokolovské pobočky Člověk v tísni s klienty.

Foto: Martin Šimáček

Adéla Pospíchalová
Autorka pracuje ve společnosti
Člověk v tísni.

SVOBODEN? K ČEMU? ČLOVĚK V PŘÍRODĚ, PŘÍRODA V ČLOVĚKU.

www.slunakov.cz, www.prirodeOK.cz

Pořádá: SLUŇÁKOV, Centrum ekologických aktivit Města Olomouce, o.p.s.
S podporou: PROJEKT PŘÍRODĚ OLOMOUCKÉHO KRAJE financovaného ESF (EU)
a státním rozpočtem ČR (MŽP ČR), STATUTÁRNÍ MĚSTO OLOMOUC, MŽP ČR, OLOMOUCKÝ KRAJ
Vydavatelství ERA Brno, Soukromá oční ordinace MUDr. Marcel Matzenauer, Pavelčákova 12

Pátek 18. dubna **Divadlo hudby Olomouc**

16:00 GMO-NOVÍ OBČANÉ KOMUNITY ŽIVOTA? Z. OPATRŇY, T. STOCKE-
LOVÁ, M. ŠUTA, moderuje: M. ŠKABRAHA.

Geneticky modifikované organismy naděje a riziko.

18:00 MÁME VZÍT EVOLUCI DO VLASTNÍCH RUKOU? M. PETRŮ, J. PETR,
Z. KRATOCHVÍL, moderuje: M. ŠKABRAHA.

Nemoc, bolest, stáří, smrt. Vyzrajeme na ně?

Pátek 18. dubna **Chrám Sv. Michala**

20:00 VARHANNÍ KONCERT: MARIO CIFERRI (Itálie).

Zahájení EDO.

Sobota 19. dubna **Divadlo hudby Olomouc**

16:30 KDY SE ČLOVĚK CHOVÁ RACIONÁLNĚ (O MOUDROSTI NEMLU-
VĚ). ZDENĚK KRATOCHVÍL.

Rozum a ostatní emoce. Proměna intimity v číslo na bankovním kontě.

18:00 DOKONALOST A ZDOKONALITELNOST. PŘÍRODY, ČLOVĚKA
V PŘÍRODĚ, PŘÍRODY V ČLOVĚKU. JAN ZRZAVÝ, ZDENĚK KRA-
TOCHVÍL

Existuje dokonalost, která se skládá z mnoha nedokonalostí? Doko-
nalý člověk, příroda, věc, ...

20:00 KOŘENY STARÉ DOBRÉ NOVÉ VLNY uvádí DRAHOMÍRA VIHANOVÁ.

Absolventské filmy autorů české filmové nové vlny: V.Chytilová,
J. Menzel, J. Němec a E. Schorm.

Neděle 20. dubna **Divadlo hudby Olomouc**

10:00 CO DĚLÁ NAŠI DOBU POZDĚJŠÍ NEŽ POZDNÍ. VÁCLAV BĚLO-
HRADSKÝ.

Nová kniha pop-esejů „SPOLEČNOST NEVOLNOSTI“ a zlom ve vní-
mání doby.

14:00 (NEO)NORMALIZACE JAKO OBECNÁ VLASTNOST VŠEHO ŽIVÉ-
HO. JAN ZRZAVÝ.

Jak to chodí v přírodě - v genomech, v ekosystémech, v evoluci.
„Přirozené“ pochopitelně neznámá totéž co „dobré“. Úpět nad
tím, že se děje to, co se dělo vždycky, je počínání marné.

16:00 SVOBODA a NEONORMALIZACE. STANISLAV KOMÁREK.

Vždy se najde dost těch, kteří nás rádi zbaví přebytku svobody.
V určitém momentě každá společnost poměrně náhle ztuhne.

17:30 NEJLEPŠÍ MOŽNÁ DOBA. VÁCLAV BĚLOHRADSKÝ, STANISLAV
KOMÁREK, JAN ZRZAVÝ, BOHUMIL PEČINKA.

V jaké době žijeme? Proč někteří intelektuálové vyjadřují obavy
z okrajování svobody? Jsou ekologové nedemokratičtí když zpo-
chybňují moderní úspěchy?

20:00 MINISTERSKÝ POTLACH S MARTINEM BURSÍKEM a VÁCLA-
VEM BĚLOHRADSKÝM.

Sobota 26. dubna **Divadlo hudby Olomouc**

16:00 NOVINÁŘI V PŘÍRODĚ, PŘÍRODA V NOVINÁŘÍCH.

Moderuje: JAKUB PATOČKA a přední novináři věnují se ekologič-
kým tématům.

18:00 VZDĚLÁVÁNÍ STŘEDOŠKOLÁKŮ NA ETIOPSKÉM VENKOVĚ.
VÁCLAV PRŮŠA.

20:00 MAJÍ V JURTÁCH RÁDI KNIHY? ALENA ŠÁMALOVÁ.

Mongolsko. Kultura a škola.

Neděle 27. dubna **Divadlo hudby Olomouc**

20:00 SHIGERU BAN - ARCHITEKT PAPIRU, DŘEVA A ZENU. JAKUB
POTUČEK.

Přednáška.

Čtvrtek 1. května **Horní náměstí Olomouc**

8:30 - 17:00 EKOJARMARK.

Občané, ekologická hnutí, humanitární organizace, řemes-
níci a umělci. Informace o životním prostředí, tradiční ře-
mesla, alternativní životní styl, netradiční zdroje energie,
hudba, divadlo, hry pro rodiče s dětmi. Vyhlídka z radniční
věže. Hry a soutěže: Jakká dopad odpad. Jak třídit odpad.
EKO-KOM, ECOBAT, TSMO. Prezentace projektu Příroda OK.

Mediálními partnery jsou:

TV MORAVA, s.r.o., MF DNES Olomouc, ČESKÝ ROZHLAS
Olomouc, LITERÁRNÍ NOVINY, LISTY

Další akce, programy pro školy a další informace

585 513 225(2), info@slunakov.cz,

podrobně: WWW.SLUNAKOV.CZ

Sluňákov